

Archeologienota : Delhaize,
Pater Beckstraat 47, Kortrijk
(prov. West-Vlaanderen)

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
Borgerhout, november 2017

Titel

Archeologienota:
Delhaize, Pater Beckstraat 47,
Kortrijk (prov. West-Vlaanderen)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

Delhaize Le Lion/De Leeuw

Projectcode

2017J378

Plaats en datum

Borgerhout, november 2017

Reeks en nummer

RVFSA-Rapport, 38

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens	4
2. Inleiding	7
2.1. Beschrijving van de geplande werkzaamheden	7
2.2. Archeologische voorkennis	11
2.3. Methodiek van het onderzoek	11
3. Archeologisch bureauonderzoek/assessment	12
3.1. Geo(morfo)logie en bodem.....	12
3.2. Topografie/toponomie	18
3.3. Historische, cartografische en archeologische kennis	19
3.3.1. Korte historiek van Kortrijk	19
3.3.2. Cartografische bronnen/luchtfoto's.....	30
3.3.3. Centrale archeologische inventaris	43
3.3.4. Landschapsatlas en inventarissen	50
3.4. Huidig gebruik projectgebied	50
3.5. Impact geplande werken.....	54
4. Synthese bureauonderzoek en onderzoeksvragen	54
4.1. Synthese gespecialiseerd publiek.....	54
4.2. Samenvatting niet gespecialiseerd publiek.....	57
5. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied	58
6. Bibliografie.....	59
6.1. Online bronnen.....	59
6.2. Literatuur.....	60
7. Lijst figuren en bijlagen	61
7.1. Lijst figuren	61
7.2. Lijst bijlagen.....	62

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

Kortrijk, Delhaize (17-KOR/PAT-2017J378)

Ligging

Kortrijk, Pater Beckstraat 47

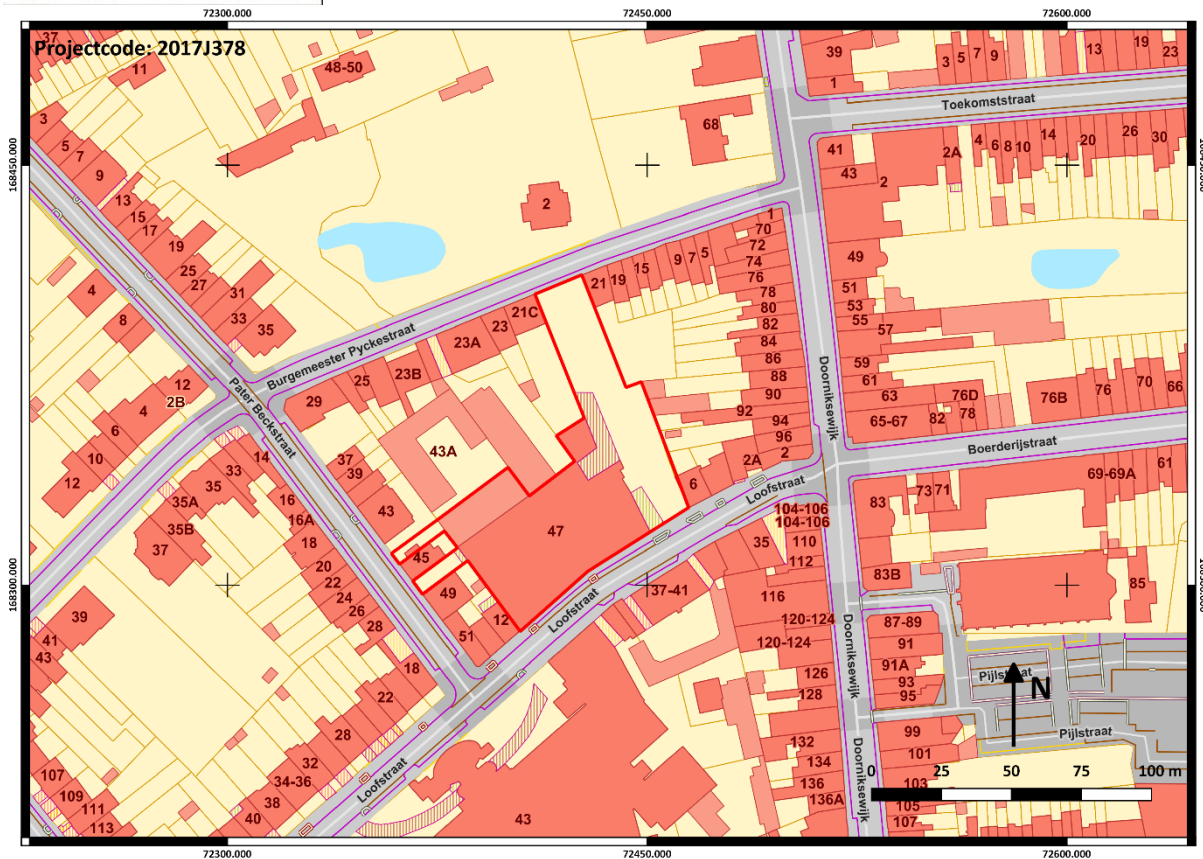
Kadastrale gegevens

Kortrijk: 1^{de} Afdeling Sectie E

Perceelnummers: 129T2, 138G5 (deels)

Bounding Box

X 72426,8	Y 168411,0
X 72442,6	Y 168370,8
X 72447,9	Y 168372,6
X 72465,0	Y 168327,8
X 72404,9	Y 168283,5
X 72385,8	Y 168308,3
X 72369,6	Y 168296,8
X 72366,3	Y 168301,4
X 72382,3	Y 168313,2
X 72377,5	Y 168319,1
X 72361,5	Y 168307,3
X 72358,7	Y 168311,3
X 72400,2	Y 168341,8
X 72408,0	Y 168331,9
X 72424,2	Y 168344,3
X 72417,6	Y 168353,0
X 72427,6	Y 168359,5
X 72409,9	Y 168404,0



Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied¹

Onderzoek

Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek

Projectcode

2017J378

Opdrachtgever

Delhaize Le Lion/De Leeuw

Contactpersoon opdrachtgever

De heer Gaëtan Martinage

Uitvoerder

Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research & Consultancy.

Erkend archeoloog

Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126

Nummer wettelijk depot

Niet van toepassing

¹ www.geo.onroenderfgoed.be

Termijn

31 oktober - 10 november

Geplande ingreep

Sloop bestaande bebouwing en bouwen nieuwe winkel met ondergrondse parkeergarage.

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3000m² of meer en de bodemingreep bedraagt 1000m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en is gelegen buiten een zone waarop lagere oppervlaktecriteria van toepassing zijn.

Randvoorwaarden

De percelen zijn momenteel in gebruik als winkel en verharde parking.

Doelstelling

Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.

Vraagstelling

- Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?
- Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande en reeds uitgevoerde werken?

- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?

Thesaurus

Archeologienota, bureauonderzoek

2. Inleiding

Doel van dit bureauonderzoek is het verkrijgen van een bekrachtigde archeologienota naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunning te Kortrijk, Pater Beckstraat 47. In deze archeologienota wordt via een bureauonderzoek nagegaan welke mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden zich binnen het projectgebied kunnen bevinden. Het projectgebied wordt in eerste instantie binnen een grotere context geplaatst. Vervolgens wordt nagegaan wat de recente gebruiksgeschiedenis van het projectgebied is en wat hiervan de mogelijke impact was op perceelsniveau. Tevens wordt de mogelijke impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologische potentieel besproken. Op basis van alle voorhanden zijnde gegevens wordt vervolgens indien nodig een programma van maatregelen voorgesteld.

2.1. Beschrijving van de geplande werkzaamheden

Op de projectlocatie zal de bestaande winkelruimte worden gesloopt en vervangen worden door een nieuwe winkelruimte met ondergrondse parkeergelegenheid. De bestaande verharde parking wordt vernieuwd en voorzien van een moderne invulling met meer groenaccenten in de vorm van parkeerplaatsen in waterdoorlatende klinkers en grasdallen. Onder een deel van de nieuwe parking wordt een waterinfiltratiesysteem voorzien met een diepte van 0,60 meter; een breedte van 5,60 meter en een lengte van 14,40 meter. Het infiltratiesysteem bestaat uit 126 afzonderlijk aangebrachte kratten die in totaal een capaciteit hebben van 53222 liter.

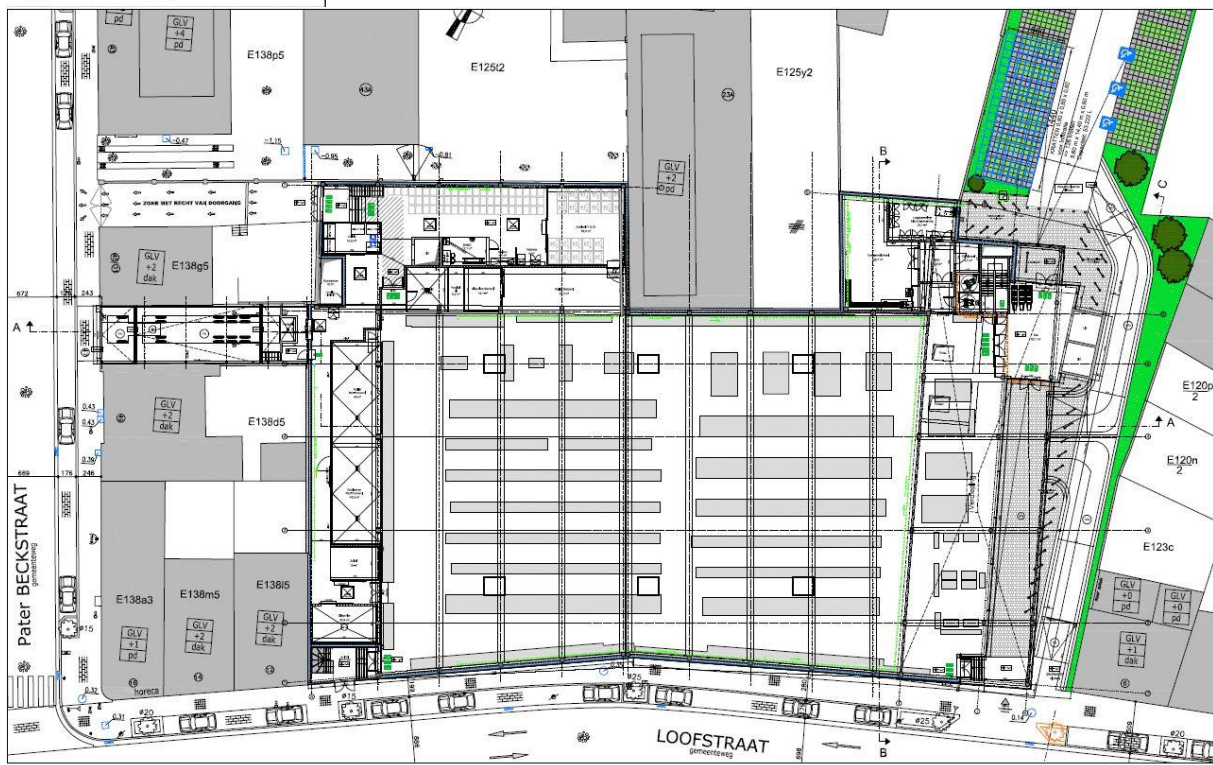
De ondergrondse parking wordt voorzien onder de nieuw te bouwen winkel en heeft twee verdiepingen toegankelijk via de Burgemeester Pyckestraat. Het vloerniveau van de nieuwe winkelruimte wordt voorzien op 1,20 meter boven het huidige maaiveld. De eerste ondergrondse verdieping bevindt zich op -2,19 meter ten opzichte van het bestaande maaiveld. Op deze diepte bevindt zich eveneens de onderzijde van de te voorziene ondergrondse nutsvoorzieningen in een deel van de eerste ondergrondse verdieping (compressoren). Het vloerniveau van de tweede ondergrondse verdieping bevindt zich op -5,34 meter ten opzichte van het bestaande maaiveld.

De bestaande toeleveringsweg voor vrachtwagens (Pater Beckstraat) blijft op dezelfde locatie voorzien, maar wordt tevens vernieuwd. Zo zal de toerit in de gebouwconstructie worden opgenomen door middel van een overdekte sluis. Het leveren van de producten vindt plaats ter hoogte van het vloerniveau van de winkelruimte. Daarom dient de toegangsweg eveneens te worden verdiept

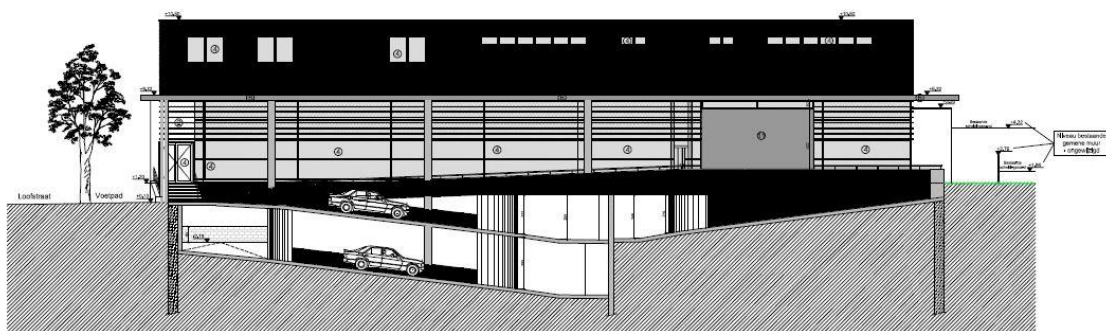
zodoende er een hellingsgraad van 1% ontstaat voor de leveringen met vrachtwagens. De uitgravingen in deze zone zijn beperkt in diepte en bedragen plaatselijk maximaal plusminus 70 centimeter.



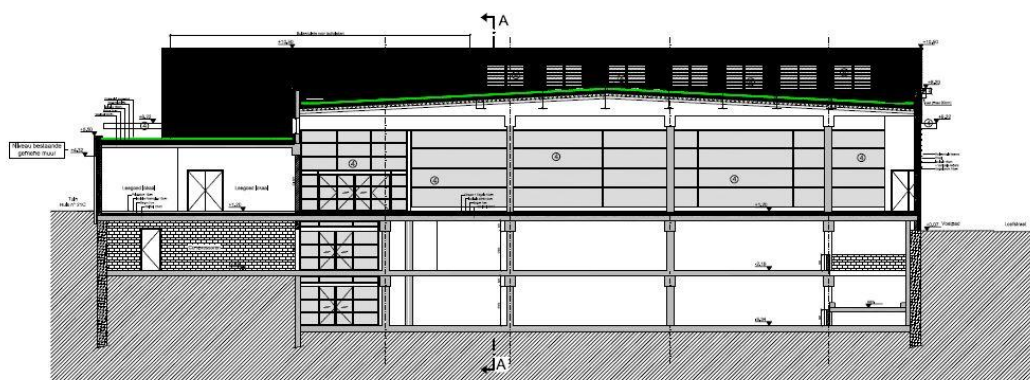
Figuur 2: Inplanting nieuwe toestand (© Delhaize Le Lion/De Leeuw)



Figuur 3: Nieuw ontwerp gelijkvloers (© Delhaize Le Lion/De Leeuw)

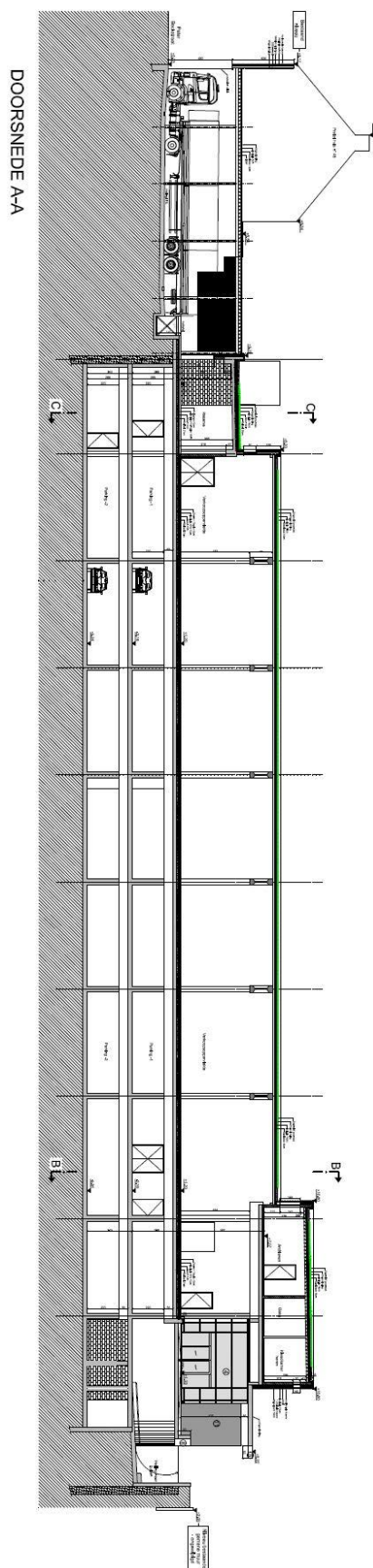


DOORSNEDE C-C



DOORSNEDE B-B

Figuur 4: Dwarssnede B en C nieuw ontwerp (Bron: ©Delhaize Le Lion/De Leeuw)



Figuur 5: Langsnede A nieuw ontwerp (Bron: ©Delhaize Le Lion/De Leeuw)

2.2. Archeologische voorkennis

Er werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd in het projectgebied.

2.3. Methodiek van het onderzoek

Om een antwoord te kunnen formuleren op de hoger geformuleerde vraagstellingen werden verschillende acties ondernomen. Er werden hoofdzakelijk bronnen geraadpleegd die online beschikbaar werden gesteld door de Vlaamse Overheid. Na het raadplegen van de basisbronnen die beschikbaar zijn voor het betreffende projectgebied, werd nagegaan of het nodig was om bijkomende bronnen te raadplegen of dat de geraadpleegde bronnen volstonden om een antwoord op de desbetreffende vraag te formuleren. Tevens werd geëvalueerd of het raadplegen van eventueel bijkomende bronnen extra gegevens kon opbrengen om een antwoord te kunnen formuleren op de gestelde onderzoeksvragen. Aangezien het projectgebied gelegen is in een zone die gekenmerkt is door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden werd extra aandacht besteed aan de relatie van het projectgebied met het landschap en de ruimere omgeving.

Om een zicht te krijgen op de landschapshistoriek van het projectgebied werden de online databases van Geopunt Vlaanderen (www.geopunt.be) en Databank Ondergrond Vlaanderen (www.dov.vlaanderen.be) geraadpleegd. De volgende kaarten werden geraadpleegd: bodemkaart, bodemgebruikskaart, erosiegevoeligheidskaart, tertiair geologische kaart en quartair geologische kaart. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het projectgebied. Tevens werd het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (raster 1 meter) geraadpleegd.

Om na te gaan welke potentiële archeologische sites zich in het projectgebied en de ruimere omgeving bevinden, werd de Centrale Archeologische Inventaris (www.cai.onroerenderfgoed.be) geraadpleegd. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de inventaris niet volledig is en geen garantie biedt op de aanwezigheid of afwezigheid van een eventuele archeologische site. De ingevoerde locaties werden enerzijds op basis van cartografische, literaire en toponomische bronnen geselecteerd en anderzijds op basis van waarnemingen op het terrein (vondstmeldingen, veldprospecties, prospecties met ingreep in de bodem, archeologisch onderzoek). Verder werd eveneens gekeken naar recent uitgevoerde prospecties met ingreep in de bodem die nog niet werden ingevoerd op de CAI, maar wel kunnen worden geraadpleegd via dezelfde site.

Om een inzicht te krijgen in de mogelijke aanwezigheid van cultuurhistorische elementen en een verder inzicht te krijgen in de mogelijke aanwezigheid van een archeologisch bodemarchief werden verschillende beschikbare historische en cartografische bronnen online geraadpleegd. Voor de oudere periodes werd beroep gedaan op gegevens beschikbaar op www.inventaris.onroerenderfgoed.be. De hier beschikbare gegevens kwamen tot stand na een uitgebreide literaire studie. De opgegeven

bronnen werden niet extra gecontroleerd, noch werden er bijkomende bronnen geraadpleegd. Op basis van de beschikbare gegevens werd beslist dat deze volstonden om een algemeen beeld te verkrijgen omtrent de historische ontwikkeling van het projectgebied. De georeferende plannen werden geraadpleegd op het online Geoportaal Onroerend Erfgoed (www.geo.onroenderfgoed.be). Het betreft de kaart van Ferraris, de Atlas der Buurtwegen en de kaarten van Vandermaelen. Het plan Popp is niet beschikbaar voor het projectgebied. Tevens werden enkele 20^{ste} en 21^{ste} eeuwse luchtfoto's en topografische kaarten geraadpleegd op dezelfde website. Deze werden voornamelijk geraadpleegd om een zicht te krijgen op de ontwikkeling van het projectgebied en de ruimere omgeving in recente tijden. Tevens werd de website www.cartesius.be geraadpleegd om andere voor het gebied beschikbare kaarten te controleren.

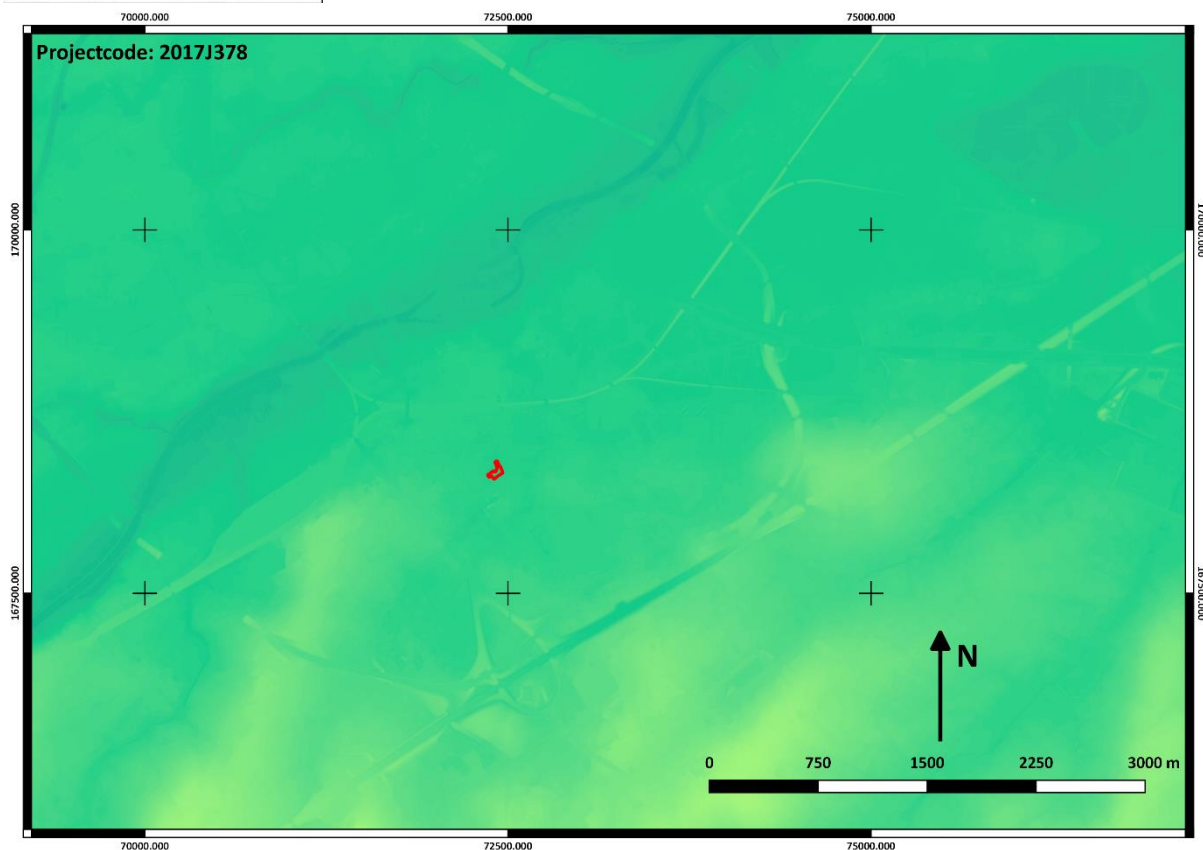
Om de eventueel reeds verstoorde zones in het projectgebied in kaart te kunnen brengen werd beroep gedaan op de plannen van de bestaande bebouwing, ter beschikking gesteld door de bouwheer. Om een inzicht te verkrijgen omtrent de impact van de geplande werken op het eventuele bodemarchief werden alle beschikbare gegevens via de bouwheer opgevraagd en ter beschikking gesteld.

Op basis van alle beschikbare gegevens werd een conclusie getrokken omtrent de kans op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed met een groot potentieel tot kennisvermeerdering enerzijds, en de eventuele intactheid van een al dan niet aanwezige archeologische site anderzijds.

3. Archeologisch bureauonderzoek/assessment

3.1. Geo(morfo)logie en bodem

Het projectgebied is gelegen ten zuiden van de historische stadskern van Kortrijk binnen de stedelijke uitbreidingszone afgebakend door de ringweg rond de stad. Kortrijk is gelegen in het zuiden van West-Vlaanderen. De Leie doorsnijdt het grondgebied en de ganse ontwikkeling van de stad loopt zeer nauw samen met de evolutie van de Leievallei en haar vruchtbare randgebieden, in het Zuid-Vlaamse heuvelland (zandlemig Vlaanderen). Het projectgebied bevindt zich op de rechteroever van de Leie.



Figuur 6: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (1 meter) (Bron: www.geopunt.be)

Op het digitaal hoogtemodel van Vlaanderen is duidelijk te zien dat het projectgebied zich aan de rand van de Leievallei bevindt. In zuidelijke en westelijke richting bevinden zich de uitlopers van het Zuid-Vlaamse heuvelland. Ter hoogte van het projectgebied bedraagt de hoogte tussen 18,60 meter en 19,30 meter + TAW. De hoogste waarden bevinden zich voornamelijk in het zuidelijke en westelijke deel van het projectgebied en dalen geleidelijk in noordelijke richting (Burgemeester Pyckestraat).



Figuur 7: Hoogteprofiel doorheen het terrein van noord naar zuid²



Figuur 8: Hoogteprofiel doorheen het terrein van west naar oost³

² www.geopunt.be

³ www.geopunt.be

centimeter voorkomt. De verbrokkelde textuur B-horizont bevindt zich op een diepte tussen 50 en 80 centimeter. Veel Pcc gronden zijn beïnvloed door de onderliggende Tertiaire formaties welke op wisselende diepte een gevarieerd substraat vormen. Zoals alle matig droge lichte zandleemgronden zijn deze bodems gemakkelijk te bewerken en weinig beperkt. De gronden zijn geschikt voor alle akkerlandteelten en voor weiland. Ze zijn zeer geschikt voor extensieve tuinbouw en fruitteelt.⁵ Plaatselijk duikt de iets drogere variant (Pbc) van de vorige bodem op.

Binnen de zone met overwegend Pcc bodems, merken we eveneens een grote zone op bestaande uit een bodem van het type Lca (matig droge zandleembodem met textuur B horizont). Algemeen hebben deze bodemseries in de Zandleemstreek een Ap die rust op een E horizont (ongeveer 40 cm dik) of rechtstreeks op de textuur B die aangereikt is met klei en sesquioxiden, het is een bruine zware zandleem. In vele gevallen komt een substraat voor op wisselende diepte. Roestverschijnselen beginnen tussen 80 en 120 cm. Normaal hebben deze gronden geen watergebrek noch wateroverlast. De substraatgronden zijn in het voorjaar koud en laat te bewerken en kunnen in de zomer bij aanhoudende droogte aan watergebrek lijden. Ze zijn geschikt voor veeleisende teelten, en zeer geschikt voor weinig eisende teelten.⁶

De overgangszone tussen de hierboven beschreven bodems en de OT-bodems worden gekenmerkt door bodems van het type Lep (natte zandleembodem zonder profiel) en Pdp (matig natte lichte zandleembodem zonder profiel). Deze laatste omvatten in de Zandleemstreek matig natte gronden (soms geassocieerd met matig droge) meestal colluviale gronden zonder profielontwikkeling. De Ap is ongeveer 30 cm dik, homogeen, zeer donker grijsbruin en goed humeus. Tussen de bouwvoor en de Cg komt veelal een zwak humeuze overgangshorizont voor. Roestverschijnselen beginnen tussen 40 en 60 cm. De bodems zijn veelal te nat in de winter. Het zijn goede gronden voor akkerbouwteelten en weiland, de substraatseries zijn meer wisselvallig, ietwat nat en koud en daarom te laat voor vroege tuinbouwgewassen. Ze zijn wel goed voor latere tuinbouwgewassen.⁷

De Lep bodems zijn hydromorfe alluviale bodems die veel te nat en soms kortstondig geïnundeerd zijn in de winter en vochtig in de zomer. De kleur is overwegend grijs met talrijke roestvlekken. Dieper dan 80 cm wordt blauwgrijs reductiemateriaal aangetroffen. De bodems zijn geschikt voor weiland. Na drainage zijn het matig goede akkerlandgronden.⁸

⁵ VAN RANST, E. & C. SYS, Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000), Gent, 2000.

⁶ VAN RANST, E. & C. SYS, Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000), Gent, 2000.

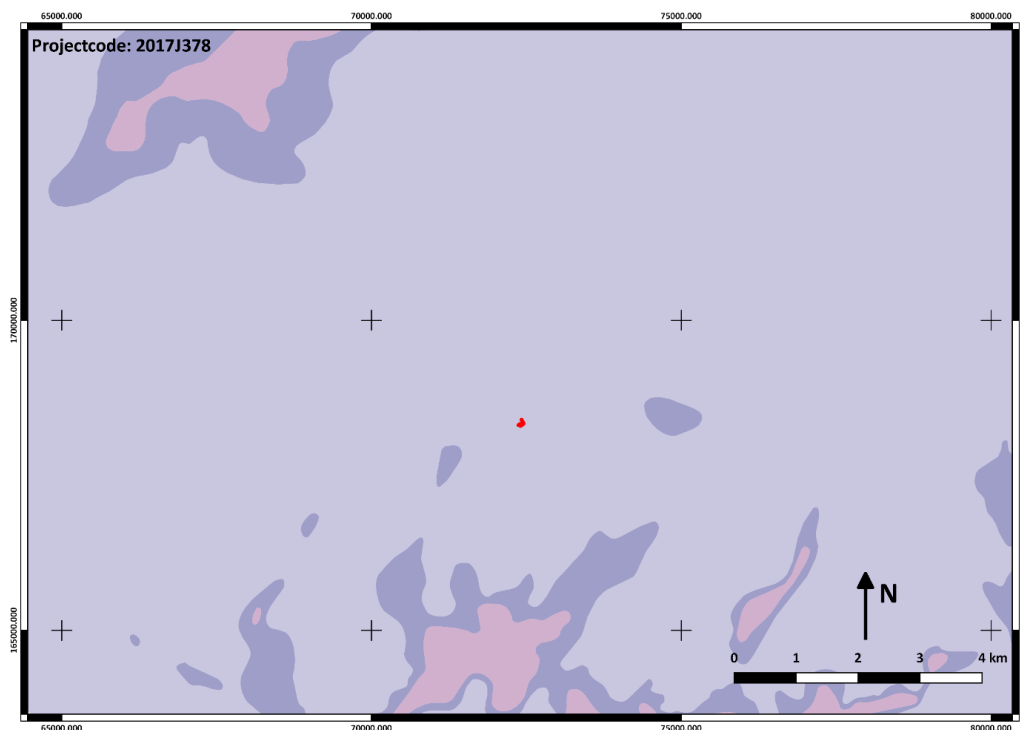
⁷ VAN RANST, E. & C. SYS, Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000), Gent, 2000.

⁸ VAN RANST, E. & C. SYS, Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000), Gent, 2000.

Ten zuidwesten van het projectgebied blijken zich bodems te bevinden van het type Sbc (droge lemige zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont) en de iets vochtigere variant (Scd). Deze modale droge lemige zandgronden hebben een grijsbruine bouwvoor van 20-30 cm dik. Roestverschijnselen beginnen tussen 90 en 120 cm. De bodems hebben een gunstige waterhuishouding in de winter, maar zijn zeer droogtegevoelig in de zomer. Ze zijn matig geschikt voor minder eisende gewassen (zomergranen, aardappelen, maïs), en weinig geschikt voor weiland, geschikt voor asperges en schorseneer en algemeen goed voor tuinbouw.

De gekarteerde bodems in de omgeving ten zuiden van het projectgebied tonen aan dat we ons bevinden in het overgangsgebied van de uitlopers van het Zuid-Vlaamse heuvelland (drogere zandige zones, lichte zandleembodems) naar de vallei van de Leie (vochtigere zwaardere zandleembodems). Deze gegevens waren eveneens zichtbaar op het Digitaal Hoogtemodel II.

Volgens de tertiair geologische kaart bestaat de ondergrond ter hoogte van het projectgebied uit de zogenaamde formatie van Kortrijk en meer bepaald het Lid van Moen. Dit zijn grijze klei tot kleilig lemige lagen. De laag wordt tevens gekenmerkt door de aanwezigheid van fossiele resten van nummulites planulatus. De formatie van Kortrijk bestaat algemeen uit door de zee afgezette kleilagen uit het Ypresiaan. Deze werden omstreeks 52 miljoen jaar geleden afgezet tijdens het Vroeg – Eoceen.



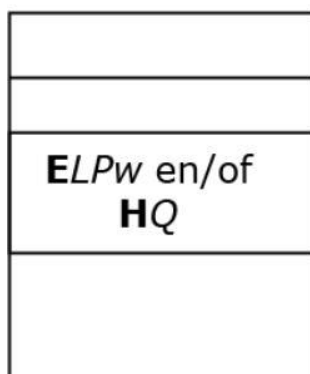
Figuur 10: Projectgebied (rode stip) op tertiair geologische kaart van Vlaanderen.⁹

⁹ www.dov.vlaanderen.be

Volgens de quartair geologische kaart bevindt het projectgebied zich op de scheiding tussen twee quartaire profielen. Het westelijke deel van het projectgebied valt binnen profieltype 1 terwijl het oostelijke deel van het projectgebied binnen profieltype 3 valt.

Profieltype 1 bestaat uit eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) tot mogelijk Vroeg-Holoceen bestaande uit zand tot zandleem (**ELPw**) en/of hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**).

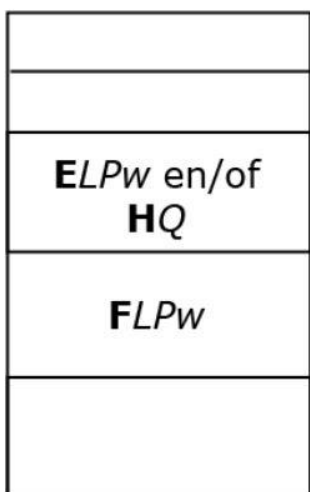
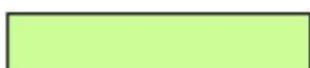
Profieltype 3 bevat al dan niet eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) tot mogelijk Vroeg-Holoceen bestaande uit zand tot zandleem (**ELPw**) en/of hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) bovenop de Pleistocene sequentie. De Pleistocene sequentie bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (**FLPw**).



ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en het centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.

HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.

Figuur 11: Uitleg Quartair profieltype 1



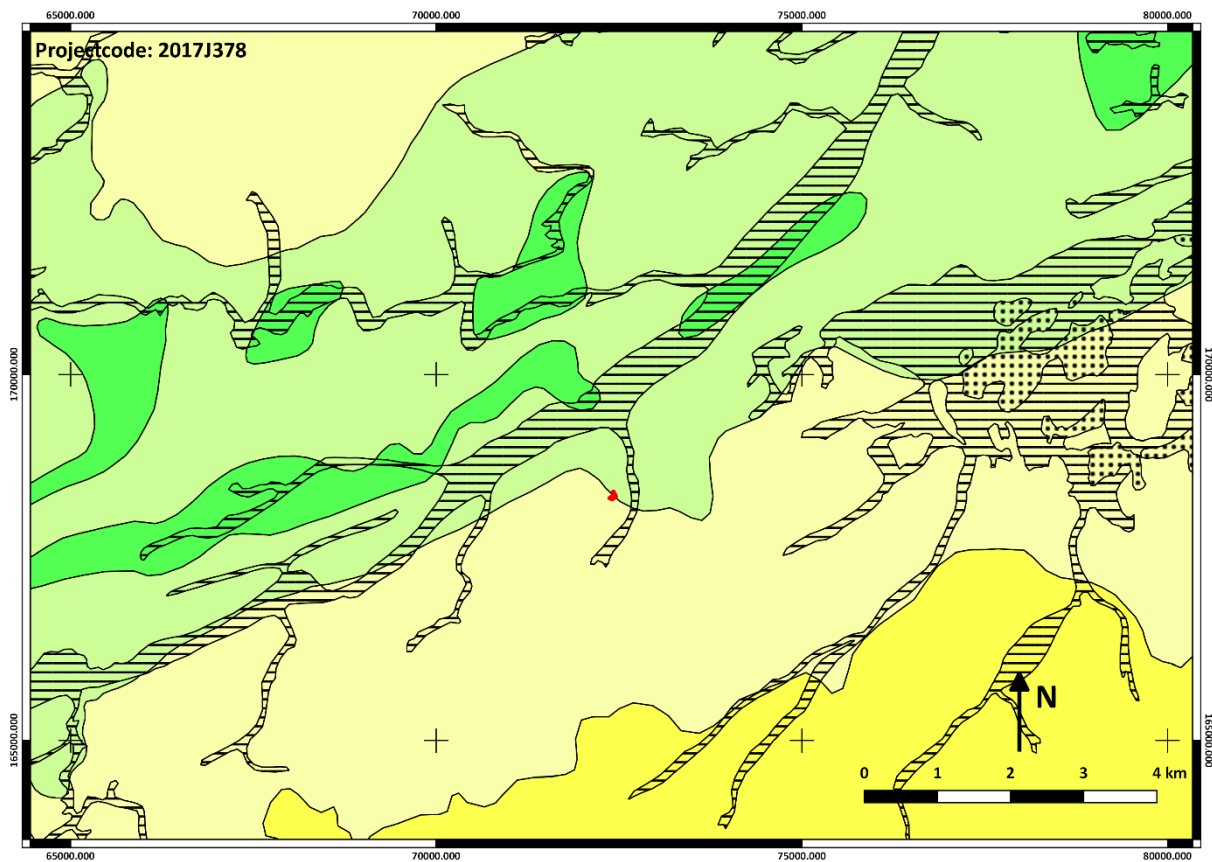
* De karteereenheid is mogelijk afwezig.

ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.

HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.

FLPw Fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

Figuur 12: Uitleg Quartair profieltype 3



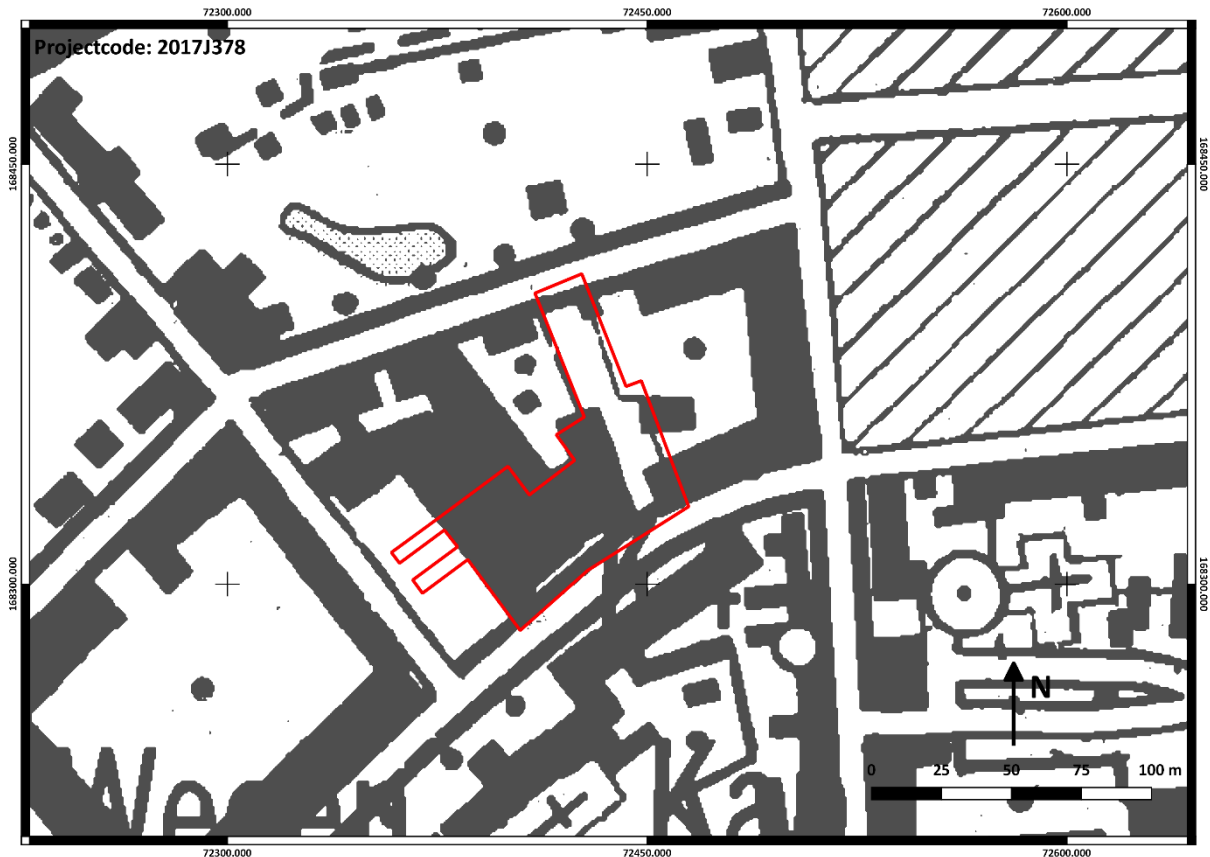
Figuur 13: Projectgebied (rode stip) op quartair geologische kaart¹⁰

3.2. Topografie/toponomie

Het projectgebied bevindt zich ten zuiden van de historische stadskern van Kortrijk ten westen van de Doorniksesteenweg en is gelegen binnen het bouwblok afgebakend door de straten Doorniksewijk in het oosten, Burgemeester Pyckestraat in het noorden, Pater Beckstraat in het westen en de Loofstraat in het zuiden. Het betreft met uitzondering van kleine privétuinen behorend tot de bebouwing langs de straten uit een nagenoeg volledig bebouwd bouwblok bestaande uit hoofdzakelijk privé-woningen. De huidige supermarkt bevindt zich in het zuiden langs de Loofstraat en domineert hier het straatbeeld. Het eigenlijke postadres bevindt zich ter hoogte van de Pater Beckstraat nummer 47. Deze wordt gebruikt als toeleveringsingang. Klanten kunnen via de Burgemeester Pyckestraat de winkel bereiken via een verharde weg die langs beide zijdes van parkeerplaatsen is voorzien. Op het einde van de weg is een ramp die toegang geeft tot de dakparking bovenop de supermarkt. Zowel de straat Doorniksewijk als een deel van het wegtracé van de Burgemeester Pyckestraat kunnen reeds herkend worden op de 18^{de} eeuwse kaart van Ferraris.

¹⁰ www.dov.vlaanderen.be

Op de topografische kaarten van het NGI is de huidige situatie reeds min of meer weergegeven. De winkel neemt het grootste deel van het projectgebied in. Aan de zijde van de Pater Beckstraat is op de kaart ter hoogte van het warenhuis nog geen bebouwing aanwezig. Tevens grenst het projectgebied hier niet direct aan de desbetreffende straat.



Figuur 14: Projectgebied op de topografische kaart.¹¹

Gezien de dichte bebouwing in de directe omgeving van het projectgebied, zijn de percelen niet aangeduid op de bodemerosiegevoeligheidskaart. Daarom zal de kaart hier niet worden gebruikt.

3.3. Historische, cartografische en archeologische kennis

3.3.1. Korte geschiedenis van Kortrijk¹²

Ten tijde van de veroveringen van onze gewesten door J. Caesar (57 voor Christus) wordt het gebied rond Kortrijk bewoond door de Menapii. Aanvankelijk ontsnappen de Menapiërs aan de veroveringsdrang van de Romeinen door zich terug te trekken in de bossen en moerassen, welke de vallei van de traag stromende Leie omgeven. Pas in 53 voor Christus zal Caesar erin slagen ook de Menapiërs te onderwerpen aan het gezag van Rome. Reeds voor het midden van de 1ste eeuw na

¹¹ Topografische kaarten uitgegeven door NGI, originelen tussen 1978-1993 op schaal 1:10000.

¹² Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kortrijk [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121715> (geraadpleegd op 7 november 2017).

Christus ontwikkelt zich op beide oevers van de Leie de vicus Kortrijk. Het is niet duidelijk of de vicus dan reeds de naam "Cortoriacum" draagt.

De oudste vermelding dateert uit de 4de of 5de eeuw na Christus wanneer er melding wordt gedaan van een ruitereenheid de Milites Cortoracenses. Volgens sommige auteurs zou de naam verwijzen naar een persoonsnaam, volgens een andere thesis zou Cortoriacum "plaats aan de bocht" betekenen. De vicus ontstaat op de plaats waar de Leie een bocht maakt met oversteekmogelijkheid en waar twee heirbanen elkaar kruisen. De eerste heirbaan loopt van Bavay over Doornik via Kortrijk naar Oudenburg; de tweede komt van Rijsel en loopt via de Marksesteenweg, de Magdalenastraat en de Rijselsestraat, dwars de Grote Markt en vervolgt verder haar traject langs de Gentsesteenweg richting Gent. De vicus strekt zich op de linkeroever van de Leie uit over een afstand van 250 m van west naar oost en 500 m van zuid naar noord; op de rechteroever van de Leie van oost naar west over een afstand van 1150 m. Beide delen zijn vermoedelijk via een brug of een veer met elkaar verbonden.

Vanaf 250 na Christus, wordt onder impuls van de invallende Germanen de vicus gedeeltelijk verlaten. Het grondgebied van de vicus beperkt zich dan tot een oppervlakte van circa 7 ha op de rechteroever van de Leie. Militaire en burgerlijke bewoning komen samen voor.

Aan de hand van enkele archeologische vondsten kan men afleiden dat het Romeinse Kortrijk zich ontwikkelde tot een vroeg-middeleeuwse bewoningskern. Het is onder de Merovingische vorsten een municipium, een soort administratief centrum van een gouw. Tijdens de 7de eeuw vindt een ruime christianisatie plaats, waarbij zendelingen uit zuidwest Frankrijk en Engeland onze gewesten komen evangeliseren. Sint-Elooi (overleden 660) zou omstreeks 650 een kapel ter ere van Sint-Maarten gebouwd hebben, op de plaats waar de latere Sint-Maartenskerk verrijst, Sint-Amandus (overleden 675/76) zou een kapel gesticht hebben, gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw, waarrond later de proosdij van Sint-Amand ontstaat.

In 847 schenkt Karel de Kale 30 ha aan de Sint-Amandsabdijs te Kortrijk. Onder zijn bewind is er in Kortrijk een muntatelier en munten met de afbeelding van Karel de Kale en het opschrift "Curtiaco". Volgens de Jaarboeken van de Sint-Pietersabdijs slaat een groep Noormannen in de winter van 880-881 hun winterkwartier op in Kortrijk, dat op dat ogenblik waarschijnlijk een redelijk uitgebouwd centrum is. Zij hebben de plaats uitgebouwd tot een halfcirkelvormig kamp op de zuidelijke oever van de Leie. Het kamp wordt begrensd door de huidige Leiestraat, de boogvormige zijde van de Grote Markt en de zuidelijke begrenzing van het begijnhof.

Omstreeks 1000 wordt het graafschap Vlaanderen door Boudewijn IV verdeeld in kasselrijen, dit zijn militaire, bestuurlijke, gerechtelijke en later ook fiscale districten met een burcht als centrum. Aanvankelijk was Kortrijk nog afhankelijk van Doornik, maar vanaf 1071 wordt het een onafhankelijke kasselrij. Het "Opidum Cortracense" is het geheel van het versterkt kasteel en de agglomeratie buiten

de kasteelmuren. Het oppidum strekt zich uit rond de Leie en twee Romeinse heirwegen die in Kortrijk samenkomen. Het gaat om de heirweg die van Kassel over Caestre, Wervik, Kortrijk, Velzeke, Asse en Tienen naar Tongeren gaat en het diverticulum dat Doornik via Kortrijk met Oudenburg verbindt. Zij volgen respectievelijk het tracé van de huidige Rijsel- en Kapittelstraat en van de Doornik-, Leie-, Buda- en Overleiestraat. Het grondgebied wordt ten noorden begrensd door de Leie, ten zuiden en ten oosten door een arm van de Klakkaardsbeek en ten westen door een gracht.

Het grafelijk domein bestaat onder meer uit de eigenlijke burcht (gelegen ter hoogte van de huidige Onze-Lieve-Vrouwestraat en Groeningestraat), een neerhof, een boomgaard, magazijnen en een linde waar de vierschaar recht sprak. Vermoedelijk is het geheel of gedeeltelijk omheind en is de zuidelijk Broeltoren een hoektoren van de verdedigingsmuur. Op het einde van de 12de eeuw doet graaf Boudewijn IX de belofte om een kerk te bouwen ter ere van Onze-Lieve-Vrouw. In 1199 is men reeds begonnen met de bouw van de kapittelkerk in de boomgaard van het kasteel. Eveneens op het einde van de 12de of in het begin van de 13de eeuw wordt op de Overleie, buiten de Leiepoort het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal gebouwd. In 1242 koopt gravin Johanna het huis waarin de begijnen wonen en schenkt het hen (de ligging van dit huis is tot op heden onbekend). Het huidige begijnhof dateert van 1280. Vermoedelijk maakte het deel uit van het grafelijk domein. Omstreeks 1270-1280 wordt de oude Sint-Maartenskerk herbouwd. Aldus kan men op het einde van de 13de eeuw ten zuiden van de Leie, het kasteel (zogenaamd "oud kasteel"), de Onze-Lieve-Vrouwekerk, het begijnhof en de nieuwe Sint-Maartenskerk situeren.

Het burgerlijk en mercantieel centrum situeert zich op en rond de Grote Markt. De halle, waar kooplui hun waar aan de man kunnen brengen, wordt voor het eerst vermeld in de eerste helft van de 13de eeuw. Kortrijk heeft reeds in de 12de eeuw het stadsrecht verworven en krijgt hierdoor ook zijn eigen schepenbank. Het eerste stadhuis wordt opgericht in de Rijselstraat en heeft de omvang van een burgerhuis.

Kortrijk breidt zich ook ten noorden van de Leie uit, ondanks de minder gunstige bodemgesteldheid en wateroverlast. In de 13de eeuw krijgt de stad een eigen omwalling. Aanvankelijk geven slechts drie poortgebouwen met torens en bruggen toegang tot de ommuurde stad, namelijk de Rijselpoort, de Steenpoort en de Doornikpoort. Later worden vier poorten toegevoegd: de Oude Leiepoort, de Sint-Janspoort, de Waterpoort en de Kanunnikenpoort of Gruzenbergpoort. Van de zuidelijke Broeltoren tot aan de Lange Brugpoort wordt de stad beschermd door de buitenste verdedigingsmuur van het grafelijke kasteel en het bijhorende domein, waarop de stadsmuur aansluit die verder loopt achter de Sint-Maartenskerk tot de Steenpoort (halfweg de Lange Steenstraat). Dan buigt de muur af over de Sint-Jansstraat en de Sint-Janslaan en volgt de huidige spoorweg tot aan de Doorniksepoort en gaat via de Doorniksestraat naar de Waterpoort en loopt dan verder via de Oude Vestingstraat en daar

dwarst hij de Rijselstraat (Rijselpoort). De stadsgracht eindigt, via de Kasteelstraat, ter hoogte van het Rooseveltplein in de Leie. Deze kernomwalling blijft ongewijzigd tot ca. 1338.

Op het einde van de 13de eeuw rijst er een conflict tussen de Franse koning Filips de Schone en zijn leenman Gwijde van Dampierre, die toenadering gezocht had tot de Engelse kroon. Op 3 september 1297 valt Kortrijk in handen van de Fransen en krijgt een garnizoen. De Franse vorst laat in 1300-1301 een imposante dwangburcht bouwen. De burcht dient gesitueerd te worden in het noordoosten van het huidige stadscentrum en werd omgeven door de huidige Leie-, Handboog-, Guido Gezellestraat en het Deken Zegerplein. Het is een vierhoekig complex, voorzien van vier hoektorens, verbonden door zware muren, waarin vermoedelijk nog torens verwerkt waren. Op 11 juli 1302 verslaan de Vlamingen in de buurt van de Groeningebeek het leger van de Franse leenheer, koning Filips de Schone, tijdens de zogenaamde Guldensporenslag. 11 juli is heden de officiële feestdag van de Vlaamse Gemeenschap. Het kasteel kan tijdens de Guldensporenslag van 11 juli 1302 geen noemenswaardige rol spelen, aangezien het volledig in bedwang wordt gehouden door de leperlingen, die zich rond het kasteel hebben opgesteld. Heel wat gebouwen, waaronder het Begijnhof, worden weliswaar vanuit het kasteel in brand geschoten. Na de slag van West-Rozebeke (27 november 1382) worden de stad en het kasteel door de Bretoenen, huursoldaten in Franse dienst, geplunderd. Het resultaat is een enorme stadsbrand waarbij onder meer het kasteel, het begijnhof, de Sint-Maartenskerk en vele woonhuizen zwaar worden beschadigd. De halle en de Onze-Lieve-Vrouwekerk worden leeggeplunderd, het belfortuurwerk wordt gestolen en naar Dijon gebracht.

In 1385 krijgt de stad haar oude vrijheden terug. Hertog Filips de Stoute van Bourgondië (1384-1404) wenst het graafschap Vlaanderen beter te beschermen en versterkt Kortrijk. Daartoe wordt in 1386 de toelating gegeven om de versterkingen te herstellen en deels uit te breiden met een deel van Overleie. Daarnaast geeft Filips de Stoute de opdracht om een nieuw kasteel te bouwen langs de Leie, nu in de westelijke uithoek van de stad, op de plaats waar de huidige Kasteelkaai en Belfaststraat uitlopen op de Vismarkt. De werkzaamheden gaan pas van start in 1394 en lopen ten einde in 1404. Aan de hand van de bewaarde bouwtekening krijgen we een duidelijk beeld van het kasteel. Het is een bijna vierkantig bouwwerk met sterk uitgebouwde donjon en hoektorens. Het geheel is omringd door een gracht en kan via twee bruggen bereikt worden.

Op de noordelijke Leieoever, in de omgeving van het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal, ontwikkelt zich in de 14de eeuw een nieuwe woonkern. Omstreeks 1340 begint men hier met het graven van de Nieuwe Leie. In 1399 wordt van start gegaan met aanvullende graafwerken en bouwt men de (Nieuwe) Leiepoort. Naast de stadsversterkingen en de bouw van het kasteel moet de stad zelf eveneens grondig hersteld en vernieuwd worden. De werkzaamheden aan het stadhuis starten in 1418 naar ontwerp en onder leiding van Simon van Assche. De halle wordt hersteld en uitgebreid. In 1389 wordt begonnen

met de herstellingswerken aan de Sint-Maartenskerk en de restauratie van de Onze-Lieve-Vrouwekerk en de Gravenkapel vangt aan in 1410.

Op de plaats van het vroegere grafelijk domein wordt werk gemaakt van een heuse stadsvernieuwing. Om de grote schuld in te lossen die hertog Jan Zonder Vrees heeft bij het kapittel van Kortrijk, schenkt hij in 1411 de gronden en de ruïnes van de oude burcht aan de kanunniken. Gevolg is het aanleggen van nieuwe straten (onder meer de Onze-Lieve-Vrouwestraat, Handboogstraat, Conventstraat, Guido Gezellestraat en de Pieter de Cockelaerestraat) en de verkaveling van de erlangs gelegen gronden. Tevens wordt de kasteelgracht gedempt en kunnen de bewoners achter hun huis een erf verwerven in cijnspacht.

Tijdens het bewind van Filips de Goede (1419-1467) wordt de stad tussen 1450 en 1455 andermaal uitgebreid, deze keer met de wijk Overbeke.

Tot de 14de eeuw zijn zowat alle woningen van hout, behalve de zogenaamde symbolen van stedelijke macht zoals het stadhuis, het belfort en de halle. Op het eind van de 14de eeuw worden de hoofdstraten bestraat en worden de eerste riolen aangelegd. Vanaf de 15de eeuw worden de eerste stenen huizen opgericht. In de Leie-, Doornik-, Rijsel- en Lange Steenstraat werden restanten teruggevonden van zogenaamde "stenen", grote stenen huizen toebehorend aan vermogende poorters. In 1406 verbiedt het stadsbestuur om de huizen te bedekken met stro. Zij raden het gebruik van tegels of leien aan.

Net zoals in vele andere Vlaamse steden zijn ook voor Kortrijk de wolbewerking en de lakennijverheid dé industrieën die het economische leven bepalen. In 1224 kent gravin Johanna belastingvoordelen toe aan de eerste vijftig wolbewerkers die zich in Kortrijk vestigen. Naast de luxe-industrie in de grote steden Brugge, Ieper en Gent, ontwikkelen zich meerdere kleinere centra zoals Diksmuide, Poperinge, Veurne en ook Kortrijk. Kortrijk heeft zijn ontwikkeling voornamelijk te danken aan zijn gunstige ligging: aan de Leie en op een kruispunt van wegen. In de 13de eeuw kent de lakenproductie en -handel een zekere bloei. Op het einde van de eeuw breekt er echter een crisis uit in de Vlaamse lakenindustrie ten gevolge van de grote Brabantse en Franse concurrentie. De productie ligt in de 14de eeuw, mede door de interne politiek en de economische moeilijkheden in Vlaanderen, beduidend lager dan in de 13de eeuw. In het eerste kwart van de 15de eeuw bereikt de Kortrijkse draperie een hoogtepunt, gevolgd door een zware depressie in 1472, vermoedelijk te wijten aan de gebrekkige invoer van Engelse wol en/of binnenlandse moeilijkheden.

Naast de wolnijverheid kent Kortrijk tijdens de Middeleeuwen ook een beperkte linnennijverheid, zij komen naast elkaar voor. Omstreeks 1500 kent de linnenindustrie een sterke opbloei ten nadele van het laken. Vanaf 1494-1496 zijn de eerste sporen van damastweverij te Kortrijk te vinden, die in de eerste helft van de 16de eeuw tot volle ontwikkeling komt.

In 1524 vaardigt de stad een eerste verordening uit tegen bijeenkomsten van de aanhangers van de Lutherse leer. In 1536 of 1537 wordt de eerste reformist terechtgesteld.

Naar aanleiding van de crisistoestand van 1566, waarbij Kortrijk slechts met veel moeite heeft kunnen verhinderen dat de Beeldenstormers de stad kunnen binnendringen, en tevens omwille van de opstand van de Nederlanden tegen Spanje, wordt uit veiligheidsoverwegingen beslist om de zwakkere wijken Overleie en Overbeke beter te beschermen. In 1572 geeft de Spaanse koning Filips II (1555-1598), de toestemming om beide wijken binnen de stad te brengen en een nieuwe vesting aan te leggen.

In 1578 wordt Kortrijk door de Gentse Calvinisten onder de voet gelopen. Ze verwoesten onder meer de Groeningeabdij, de Sint-Joriskapel, een deel van het kasteel, de Magdalenakapel en plunderen de Onze-Lieve-Vrouwekerk en de Sint-Maartenskerk. Tijdens hun kortstondig bestuur (1578-1580) werken ze verder aan de uitbouw van de vesting. Nadat de opstandelingen verjaagd worden door de katholieke en Spaansgezinde Malcontenten, voltooien de nieuwe machthebbers de verdedigingswerken van hun voorgangers. De nieuwe vesting, met vijfzijdige vooruitspringende bolwerken of bastions onderling verbonden via grachten en wallen, omsluit de wijken Overleie en Overbeke volledig, waardoor de Sint-Amandsproosdij en de Grote Broel binnen de verdedigingsgordel liggen.

Ten gevolge van de verdrijving van de Calvinisten wijken honderden Kortrijkse textielarbeiders (werkzaam in de linnennijverheid) uit. De hevige pestepidemie van 1580-1583 richtte grote verwoestingen aan onder de bevolking. Hierdoor ondergaat de Kortrijkse economie een zware inzinking.

Vanaf circa 1590 kent de stad een heropleving dankzij specialisatie in fijn linnen, damast en batist. Met de contrareformatie komen de Jezuïeten naar Kortrijk; zij vestigen zich in het Heilige Geesthuis. De Groeningeabdij, vernield tijdens de opstand tegen Spanje, wordt herbouwd; dit keer binnen de stadsmuren aan de huidige Groeningestraat. Door de economische welvaart ten gevolge van de bloeiende linnenindustrie wordt de eerste helft van de 16de eeuw gekenmerkt door een grote bouwactiviteit. Zo wordt onder meer het stadshuis uitgebreid in westelijke richting (1519-1526) en wordt een nieuwe halle de zogenaamde "Grote Halle" opgericht naar ontwerp van P. Theels (Antwerpen). Van de oude zogenaamd "Kleine Halle" wordt het bovenste deel van de vervallen belforttoren afgebroken en heropgebouwd. Ook wordt op de Grote Markt het Kasselrijhuis opgericht. De plattegrond van Jacob van Deventer (1560), die de oudst bewaarde afbeelding van Kortrijk is, toont de middeleeuwse ommuring. De wijken Overbeke en Overleie worden omsloten door een eenvoudig verdedigingssysteem. Op de kaart van Pierre Le Poivre (circa 1580) zien we dat de vrij kleine vesting geëvolueerd is tot een zwaar versterkte stad met een modern versterkingssysteem. Op de kaart zien

we tevens de smalle percelering waarop grotendeels diephuizen staan ingeplant. In de 16de eeuw zet het in de 15de eeuw aangevatte versteningsproces zich langzaam verder.

Het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) brengt de Zuidelijke Nederlanden een korte periode van relatieve welstand. De bevolking groeit opnieuw aan en de linnenindustrie bloeit. De zwaarste ramp die Kortrijk in deze periode treft is de pestepidemie van 1635-1637. De linnenindustrie kent een gestage opgang tot ze bruusk tot een einde komt door de oorlogen die vanaf 1645 de streek teisteren. Door een bondgenootschap gesloten tussen de Franse koning Lodewijk XIII en de Verenigde Provinciën, met het oog op een verdeling van de Zuidelijke Nederlanden, worden de Zuidelijke Nederlanden op twee fronten belaagd. Na een kortstondig beleg wordt Kortrijk op 28 juni 1646 door de Franse troepen ingenomen. Om de stad beter te kunnen verdedigen beginnen de Fransen met de bouw van een indrukwekkende citadel ter hoogte van de huidige Vestingstraat, Gentsestraat, Harelbekestraat, Gentsesteenweg, Stasegemstraat, Veldstraat, Vaartstraat, Groeningenlaan en Jacob van Arteveldelaan. Daarnaast worden er nog verschillende buitenwerken aangelegd. Het geheel (citadel en buitenwerken) beslaat een oppervlakte van circa 21 ha. Een jaar later, op 19 mei 1648, wordt de stad echter opnieuw ingenomen door de Spanjaarden. In 1667 wordt de stad wederom belegerd door het Franse leger. Op 18 juli moeten de Spaanse troepen zich gewonnen geven. Met de Vrede van Aken (2 mei 1668) wordt de overwinning ook diplomatiek bevestigd en wordt Kortrijk Frans grondgebied. Vrijwel onmiddellijk na de verovering van de stad legt de Franse bezetter voor haar citadel een grote open ruimte aan om de vijand te zien naderen. Deze ruimte wordt de Esplanade (huidig Plein) genoemd. Bij de aanleg ervan worden in het noordelijke deel van de wijk Overbeke ca. 300 huizen gesloopt waaronder het Capucijnen- en Capucinessenklooster.

Met de Vrede van Nijmegen (1678) komt Kortrijk voor korte tijd opnieuw in Spaanse handen. Hoewel Franse troepen op 4 november de stad innemen, zien zij zich door de wapenstilstand van Regensburg (15 augustus 1684) verplicht Kortrijk opnieuw over te dragen aan de Spanjaarden. Bij de overdracht worden alle stadsversterkingen afgebroken: het nieuwe kasteel, de citadel en praktisch alle muren en torens worden tussen 25 november en 23 december opgeblazen of met houwelen vernield. Enkel de poorten en de Broeltorens bleven gespaard. Tevens worden een aantal grachten gedempt. Op een maand tijd worden de versterkingswerken met de grond gelijk gemaakt en wordt Kortrijk een open stad.

Tijdens de zeer bloedige Negenjarige Oorlog (1688-1697) worden zowel de bevolking als het landbouwareaal van de kasselrij Kortrijk met een vierde verminderd. Reeds in 1689 wordt de stad door Franse legers ingenomen en bezet. Opnieuw gaat het leger van start met de aanleg van verdedigingswerken. Op 20 september 1697 maakt de Vrede van Rijswijk een einde aan de oorlog. De

Fransen moeten de stad verlaten, maar behouden de roede van Menen. Bij hun vertrek vernielen ze wederom de versterkingen.

De kaart van L. de Bersaques (circa 1640) geeft een nauwkeurig beeld van de stad in de eerste helft van de 17de eeuw. Heel wat religieuze instellingen hebben zich na de godsdienst- en andere oorlogen binnen de stadsmuren gevestigd. Daarnaast zien we duidelijk een toename van particuliere woningen. Naast de overwegend diephuizen, worden er meer en meer breedhuizen opgetrokken. Tijdens de relatieve rust van het twaalfjarig bestand wordt het stadhuis uitgebreid onder leiding van bouwmeester R. Persijn. Hij is tevens verantwoordelijk voor de heropbouw van de Sint-Amandsproosdij circa 1630.

Na de dood van de Spaanse koning Karel II breekt in 1702 de Spaanse Successieoorlog uit die beëindigd wordt door de Vrede van Utrecht (13 april 1713). Naar aanleiding van dit verdrag komen de Zuidelijke Nederlanden onder het bewind van de Oostenrijkse Habsburgers terecht. De daaruit voortvloeiende periode van voorspoed gaat gepaard met een aantal belangrijke openbare werken. Vanaf 1714 neemt men het initiatief voor de aanleg van een aantal straatwegen: naar Gent (voltooid in 1722), Menen (1723), Doornik (1725) en Brugge (1750-1752). Tussen 1714 en 1717 worden heel wat vervallen, houten huizen afgebroken en vervangen door stenen exemplaren, waardoor het uitzicht van de stad sterk wijzigt. Eens de handelsbelemmeringen door de oorlogen vervallen zijn, kunnen handel en nijverheid herleven. De Kortrijkse linnenindustrie ontwikkelt zich tot een luxe-industrie, namelijk de damastweverij. Een bloeiende linnenindustrie vereist uiteraard een grote hoeveelheid vlas, meer bepaald het fijne vlas dat geteeld wordt in de roede van Menen en in de kasselrijen Ieper en Waasten. Vanaf de 18de eeuw wordt het Leiewater gebruikt om het vlas te roten. In de 19de eeuw vervangt het roten in de Leie het aanvankelijke roten in artificiële rootsloten. Hierdoor wordt de Leie meer nog dan voordien de belangrijkste levensader voor de stad.

De dood van keizer Karel VI (1740) doet een nieuwe oorlog uitbreken, de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748). Kortrijk wordt wederom een tijdlang door Franse troepen bezet. Op 18 oktober 1748 maakt de Vrede van Aken een einde aan de vijandigheden, en breekt voor de Zuidelijke Nederlanden onder het bewind van Maria Theresia (1740-1780) een lange periode van voorspoed aan. De Oostenrijkse regering neemt onder invloed van de Verlichting tal van maatregelen ter bevordering van de leefbaarheid van de steden. Zo ook in Kortrijk. Vanuit economische en hygiënische motieven, en vanuit een esthetische bezorgdheid, worden initiatieven genomen om het, door de voortdurende bouw- en afbraakwerken van de vele militaire installaties verloederde, uitzicht van de stad te verfraaien. Alle oude vestingen worden gesloopt, en de vrijgemaakte gronden verkocht. Om de stad afgesloten te houden van het omliggende platteland behoudt men de oude hoofdgrachten, en blijven

vijf van de zes stadspoorten bewaard, enkel de Leiepoort, tussen de Leiestraat en Overleie wordt afgebroken.

In 1780 wordt keizerin Maria Theresia opgevolgd door haar zoon Jozef II (1780-1790) die geïnspireerd door de ideeën van de Verlichting talrijke hervormingen, zowel op godsdienstig als op administratief gebied, tracht te realiseren. Deze radicale hervormingspolitiek lokt een stroom van protest uit, resulterend in de zogenaamd "Brabantse Revolutie", die erin slaagt het Oostenrijks regime tijdelijk te verdrijven. Na de Brabantse Omwenteling, die een roemloze dood sterft, dreigt een zoveelste inlijving door Frankrijk. Op 20 april 1792 verklaren de Franse revolutionairen de oorlog aan Oostenrijk. Reeds op 18 juni wordt Kortrijk enkele dagen bezet. Bij hun aftocht leggen de Fransen heel wat huizen buiten de poorten in de as. Enkele maanden later worden de Oostenrijkse troepen opnieuw uit de Zuidelijke Nederlanden verjaagd, en wordt Kortrijk een bezette stad. Hoewel de Fransen verslagen worden in de slag bij Neerwinden (18 maart 1793), behalen zij op 25 juni 1794 de grote overwinning.

In 1795 annexeert de Franse bezetter onze gewesten. Het navolgende jaar worden alle kloosters gesloten, en worden hun roerende en onroerende bezittingen onder sekwester geplaatst. In 1797 gebeurt hetzelfde met de andere religieuze instellingen en de kloosters die instaan voor onderwijs en ziekenzorg. Dat jaar worden ook alle uiterlijke godsdienstige tekenen uit het straatbeeld verwijderd. Tussen 1796 en 1813 worden vele aangeslagen goederen, voornamelijk van kerkelijke origine, verkocht. Het betreft niet enkel de religieuze gebouwen en hun roerende goederen zelf, maar eveneens alle andere binnen en buiten Kortrijk gelegen bezittingen van de verschillende ordes. De niet-parochiale Onze-Lieve-Vrouwekerk wordt eveneens openbaar verkocht, maar via stromannen opnieuw door de geestelijkheid aangekocht. De stad verwerft de voormalige Sint-Amandsproosdij. De Sint-Michielskerk wordt ingericht als Tempel van de Rede. De Grote Halle, de gevangenis in de huidige Jan Persijnstraat, de Broeltorens, de Groeningeabdij, de Begijnhofkerk, het Sint-Nicolaasklooster en de kloosters van de Recoletten, de Jezuïeten en de Capucijnen worden door de Franse overheid voor diverse doeleinden aangewend. Hoewel tussen 1798 en 1805 de kerk van de Groeningeabdij, de kerk en het klooster van de Recoletten, het Sionklooster, de Jeruzalem- en Hazelaarkapel worden afgebroken, blijven te Kortrijk relatief veel bouwwerken gespaard.

Onder Napoleons Consulaat treedt reeds een eerste versoepeling op, en in 1799 worden de niet-verkochte kerken opnieuw overgedragen. Na het Concordaat van Napoleon en paus Pius VII (18 april 1802) luwde de godsdienstvervolging nog verder. Hoewel Napoleons keizerschap (1804-1814) door enkele nuttige hervormingen aanvankelijk goed onthaald wordt, slaagt deze situatie snel om door de invoering van zware belastingen en de Conscriptie. Ondanks de aanleg van een gebastioneerde verdedigingslijn tussen de Gentpoort en de Leie, en van retranchementen tussen de Leie en de Bruggepoort kunnen Russische en Pruisische legereenheden Kortrijk in 1814 bevrijden. In de loop van

het mislukte Franse tegenoffensief vanuit Rijsel blijft Kortrijk gespaard. Het zal tot in 1820 duren eer in het Verdrag van Kortrijk de definitieve grenzen tussen Frankrijk en het Koninkrijk der Nederlanden worden vastgelegd.

In de 18de eeuw wijzigt het stratenpatroon in de stad zich nauwelijks. Wel wordt ten gevolge van de toenemende bevolking het ruimte-overschot binnen de stad opgevuld en wordt de wijk Overbeke verder bebouwd. De wijk wordt in de loop van de 18de eeuw geïntegreerd in de oude stad. Buda, dat zich tussen beide Leie-armen situeert, wordt op het einde van de 18de eeuw bebouwd door een groot aantal kleine nijverheidsgebouwen: zeepziederijen, brouwerijen en kalkovens. De wijk Overleie bewaart haar landelijke karakter. De huidige Budastraat en de Broelkaai worden bebouwd met fraaie burgerwoningen.

Met het Koninkrijk der Nederlanden (1815-1830) breekt voor Kortrijk een economisch gunstige periode aan, vertaald in een aanzienlijke bevolkingsstijging. Deze hausse is mede het gevolg van de Franse promotie van Kortrijk tot arrondissementshoofdstad. Tijdens deze periode concentreren de openbare werken zich rond het stadscentrum, o.m. door het kasseien van wegen en het aanleggen van nieuwe bruggen. Argwaan op godsdienstig gebied en een stijging van de graanprijzen leiden in 1818 evenwel tot de eerste woelige opstandjes tegen het gezag, in 1830 culminerend in de onafhankelijkheidsverklaring van het Koninkrijk België.

De tweede helft van de 19de eeuw wordt gekenmerkt door industrialisatie en een nieuwe economische opleving na de crisisjaren uit de eerste helft van de eeuw. Geïndustrialiseerde vlasspinnerijen, blekerijen en ververijen, katoenspinnerijen en fluweelwevers, steen- en pannenbakkerijen, meubel- en juweelbedrijven kennen een bloeiperiode.

De heropleving van de economie tijdens de tweede helft van de 19de eeuw was mede te danken aan de aanleg van spoor- en buurtspoorwegverbindingen vanaf 1839, de verbinding tussen de Leie en de Schelde door het kanaal Kortrijk-Bossuit (1859-1860), de kaaiwerken aan de linkse Leie-oever (vanaf 1850) en het rechte trekken van de Kleine Leie vanaf de Budabrug naar de Groeningebrug.

De sloop van de versterkingen en poorten na de afschaffing van de octrooirechten in 1860 betekent een start van de uitbreiding van de woonkern extra-muros. Tegen 1889 zijn bijna alle stadsgrachten gedempt. Bij de uitbreiding van de stadskern zullen heel wat nieuw aangelegde straten de bedding van vele stadsgrachten volgen.

In het kader van de economische ontsluiting van de stad probeert Burgemeester Reynaert door een "ceinture de boulevards" (Minister Tacklaan, Minister Vanden Peereboomlaan, Noordstraat, Graaf de Smet de Nayerlaan, Burgemeester Vercruysselaan, Minister Liebaertlaan en Groeningelaan) rond de binnenstad, de invalswegen met elkaar te verbinden. Het hele stratensysteem met assen, dwarsassen

en knooppunten wordt zoveel mogelijk onderbroken door groenvoorzieningen. De volledige ring wordt echter nooit gerealiseerd.

De aangroei van de Kortrijkse bevolking brengt de creatie van nieuwe parochies en parochiekerken mee, met name de Sint-Rochuskerk (1863-1877), de Sint-Elooiskerk (1882-1891), die de vroegere Sint-Elooiskapel vervangt, en de Sint-Janskerk (1909-1911). De bevolkingsgroei noodzaakte tevens de bouw van verschillende scholen. Als gevolg van de schoolstrijd (1879-1884) worden evenwel de kloostergemeenschappen van de Broeders Van Dale, de Zusters Verrue en de Paulinen verdreven.

Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog maakt een einde aan de economische bloei en leidt een vierjarige periode van bevolkingsafname, werkloosheid en voedingsproblemen in. Doordat Kortrijk in het Etappengebied van het 4de Duitse leger gelegen is, zijn er tijdens de bezetting in de stad circa 4000 Duitse militairen gelegerd. Openbare gebouwen als de Grote Halle, de school van de Paulinen en andere fungeren als militaire hospitalen. De stad is voortdurend het slachtoffer van luchtbombardementen en beschietingen, met het bombardement van 17 augustus 1917 als hoogtepunt. Op 15 oktober 1918 beginnen de Duitsers zich terug te trekken, waarbij ze de zeven Leiebruggen opblazen. Hoewel Kortrijk vier dagen later bevrijd wordt, lag de stad nog tot 26 oktober onder zwaar artillerievuur. Na afloop van de vier oorlogsjaren blijken naar schatting 85 woningen verwoest, terwijl 134 zo goed als onbewoonbaar waren geworden.

Na de Eerste Wereldoorlog herstelt de economie zich geleidelijk. De dakpannen- en baksteenindustrie kent een enorme bloei, mede te danken aan de heropbouw, waardoor een grote afzetmarkt ontstond. In 1920 brengt men de verschillende bedrijven samen in één verkoopsorganisatie, het Kortrijkse Dakpannenkantoor, die de gemeenschappelijke strategie en de financiering van deze sector behartigt en stimuleert en een belangrijke aanzet geeft tot de schaalvergroting van de Kortrijkse bedrijven. De Kortrijkse pannen- en steenbakkerijen staan aan de top van de mechanisatie. De economische crisis van 1931-1935 maakt echter een eind aan deze korte bloeiperiode.

Na de oorlog wordt snel met de wederopbouw gestart. De stad en haar wijken groeien naar de periferie toe. Een toename van het huizenbestand met ongeveer 41% is het gevolg. Langs de staatsbanen en de uitvalswegen ontstaat heel wat nieuwe lintbebouwing, bereikbaar door middel van autobuslijnen (1928) en elektrische trams (1932-1935).

Reeds op 10 mei 1940 is het vormingsstation het doelwit van een zwaar bombardement. De volgende dag worden voornamelijk de Gentsesteenweg en de Stasegemstraat getroffen. In het kader van de 18-daagse veldtocht, beëindigd door de capitulatie op 28 mei, worden alle Leiebruggen door het Belgisch leger opgeblazen. In openbare en particuliere gebouwen, evenals in fabrieken worden naar schatting 50.000 mensen opgevangen die naar Frankrijk wensen te vluchten.

Vanaf 1943 word Kortrijk door vele luchtbombardementen getroffen. Op 26 maart worden hele straten in de buurt van onder meer de Minister Tacklaan van de kaart geveegd, terwijl het gedeeltelijk mislukte bombardement op het spoorwegknooppunt van 21 juli 1944 o.m. het Postgebouw aan de Graanmarkt in de as legt. Op 6 september 1944 bevrijden Britse tanks de Leiestad. Op dat ogenblik zijn in totaal circa 1850 gebouwen totaal vernield en 3350 zwaar beschadigd. Tegen het eind van de oorlog was 15% van het woningbestand totaal vernield en 20 % zwaar beschadigd.

De wederopbouw gebeurt vrij snel. Om de grootste woningnood te ledigen worden tussen 1945 en 1946 verspreid over de stad 110 noodwoningen opgericht. Deze bouwsels worden tussen 1953 en 1964 allemaal gesloopt. Intussen wordt de stadskern volledig heropgebouwd, waarbij wordt geopteerd om o.m. de Grote Halle en het Postgebouw niet te reconstrueren. Tevens wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt om vanaf 1953 een grondige sanering door te voeren, als gevolg waarvan er in 1976 nog 17 van de maximaal 88 beluiken (785 huisjes) resteren. Commerciële en financiële activiteiten verdringen steeds meer de woonfunctie. Vanaf 1950 verlaat ook de industrie steeds meer de binnenstad, en vestigt zich op uitgestrekte industrieterreinen aan de stadsrand. Vanaf datzelfde jaar groeien er aan de periferie nieuwe woonwijken. Vooral het zuidelijk stadsdeel kent een enorme expansie. De bebouwing daarvan geschiedt nu planmatiger dan in het Interbellum, met minder lintbebouwing en met bewuste segregatie van de verschillende sectoren als resultaat. Naast enkele residentiële wijken betreft het hier voornamelijk sociale woningbouw. Om deze wijken te bedienen worden nieuwe parochies, en daaraan verbonden parochiekerken, in het leven geroepen. Door de fusie die inging op 1 januari 1977 wordt Kortrijk uitgebreid met de deelgemeenten Aalbeke, Bellegem, Bissegem, Heule, Kooigem, Marke en Rollegem. Een gedeelte van het grondgebied van de gemeenten Kuurne en Harelbeke, gelegen binnen de Ringweg, wordt eveneens aan de stad toegevoegd.

3.3.2. Cartografische bronnen/luchtfoto's

Bij de studie van de cartografische bronnen werd gekeken naar de onmiddellijke omgeving van het projectgebied meer bepaald de zone rond het kruispunt van 's Herenbaan en de Antwerpsestraat. Via www.cartesius.be werden in de eerste plaats enkele niet-gegeoreferende historische kaarten van de omgeving rond het projectgebied bekeken. Het projectgebied werd bij benadering gelokaliseerd. Tevens werd gebruik gemaakt van de door de Vlaamse Overheidsdiensten online beschikbaar gestelde en gegeoreferende historische kaarten. Hieruit ontstaat een tijdsopname van het projectgebied gedurende een periode van plusminus 450 jaar.

De eerste kaart dateert uit het midden van de 16^{de} eeuw en betreft de kaart van Jacob van Deventer. Op de kaart zien we de vermoedelijke voorloper van de huidige Doorniksewijk ten zuiden van de

historische stadskern. Langs de straat is duidelijk reeds een intense bebouwing weergegeven aan beide zijdes. Het achterliggende landschap ter hoogte van het projectgebied (bij benadering) is onbebouwd.



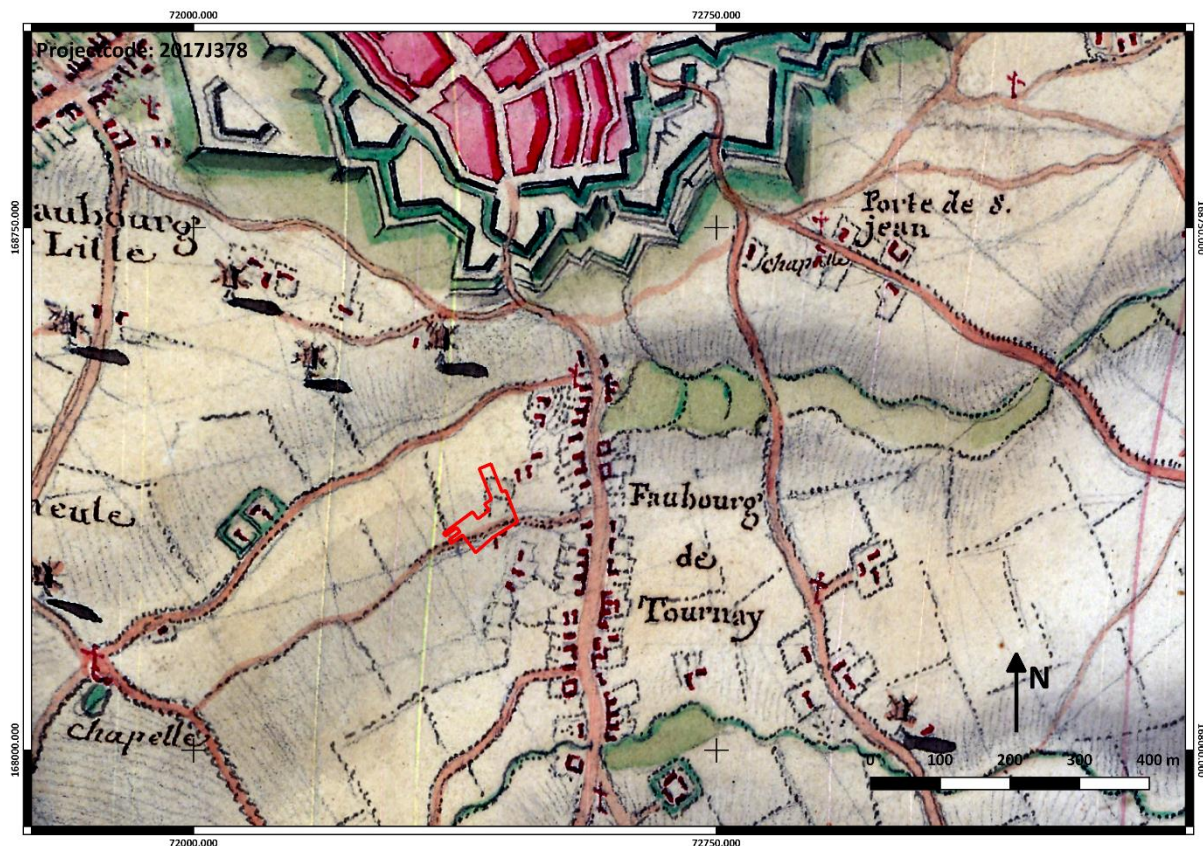
Figuur 15: Projectgebied (bij benadering) op kaart van Jacob van Deventer, 1550-1565.¹³

Een eerste georeferentie kaart is de kaart van Fricx uit 1712. Hierop zijn geen details zichtbaar en bovendien klopt de georeferentie niet met de werkelijkheid. Daarom zal de kaart hier niet verder worden besproken maar worden er andere, zij het jongere, niet georeferentie kaarten gebruikt die een gedetailleerder beeld schetsen van het projectgebied en de directe omgeving.

Ook de georeferentie op de kaart van Villaret uit het derde kwart van de 18^{de} eeuw is niet helemaal correct. Het projectgebied bevindt zich te ver naar het westen en het zuiden. Echter geeft de kaart wel een mooi beeld van de omgeving van de Doorniksewijk en Doorniksesteenweg. Langs de baan bevindt zich een voorloper van de huidige en typisch Vlaamse lintbebouwing. Het hinterland is grotendeels

¹³<http://uurl.kbr.be/1043781>

ingericht als akkerlandschap met enkele wegen die de in het landschap verspreide grote al dan niet omgrachte hoeves bereikbaar maken. Ten zuiden van de stad zijn verschillende windmolens afgebeeld.



Figuur 16: Projectgebied op de kaart van Villaret (1745-1748)

De kaart van Ferraris opgesteld in de jaren '70 van de 18^{de} eeuw geeft meer details prijs over de omgeving van het projectgebied. Echter kunnen we ons ook bij deze kaart de vraag stellen of het projectgebied zich wel op de juiste plaats bevindt. Op basis van het huidige stratenplan lijkt het erop dat de straat die ten zuiden van het projectgebied staat afgebeeld op de kaart van Ferraris zich eigenlijk ten noorden van het projectgebied zou moeten bevinden. Allicht betreft de afgebeelde straat het oostelijke deel van de huidige Burgemeester Pyckestraat. Dit zou betekenen dat het projectgebied zich ten westen van de bebouwing langs de (huidige) Doorniksewijk bevindt in de ten westen van deze bebouwing gelegen akkers. Het lijkt er zelfs op dat eveneens de huidige Loofstraat reeds gedeeltelijk aanwezig was in de vorm van een pad ten noorden van de verder naar het zuiden gelegen bebouwing. Ook de Pater Beckstraat lijkt reeds in padvorm aanwezig te zijn geweest en loopt van noord naar zuid door de velden om zo beide zijwegen van de Doorniksewijk te verbinden.

De ruimere omgeving van het projectgebied wordt gekenmerkt door een landschap bestaande uit akkers gescheiden door hagen en bomenrijen met losstaande hoevebebouwing. De hoeves zijn veelal gelegen aan wegen of ermee verbonden door paadjes. Langs de hoofdbanen vanuit de stad is de bebouwing duidelijk meer geconcentreerd dan in het omringende hinterland.



Figuur 17: Het projectgebied aangeduid op de kaart van Ferraris (1771-1777).¹⁴

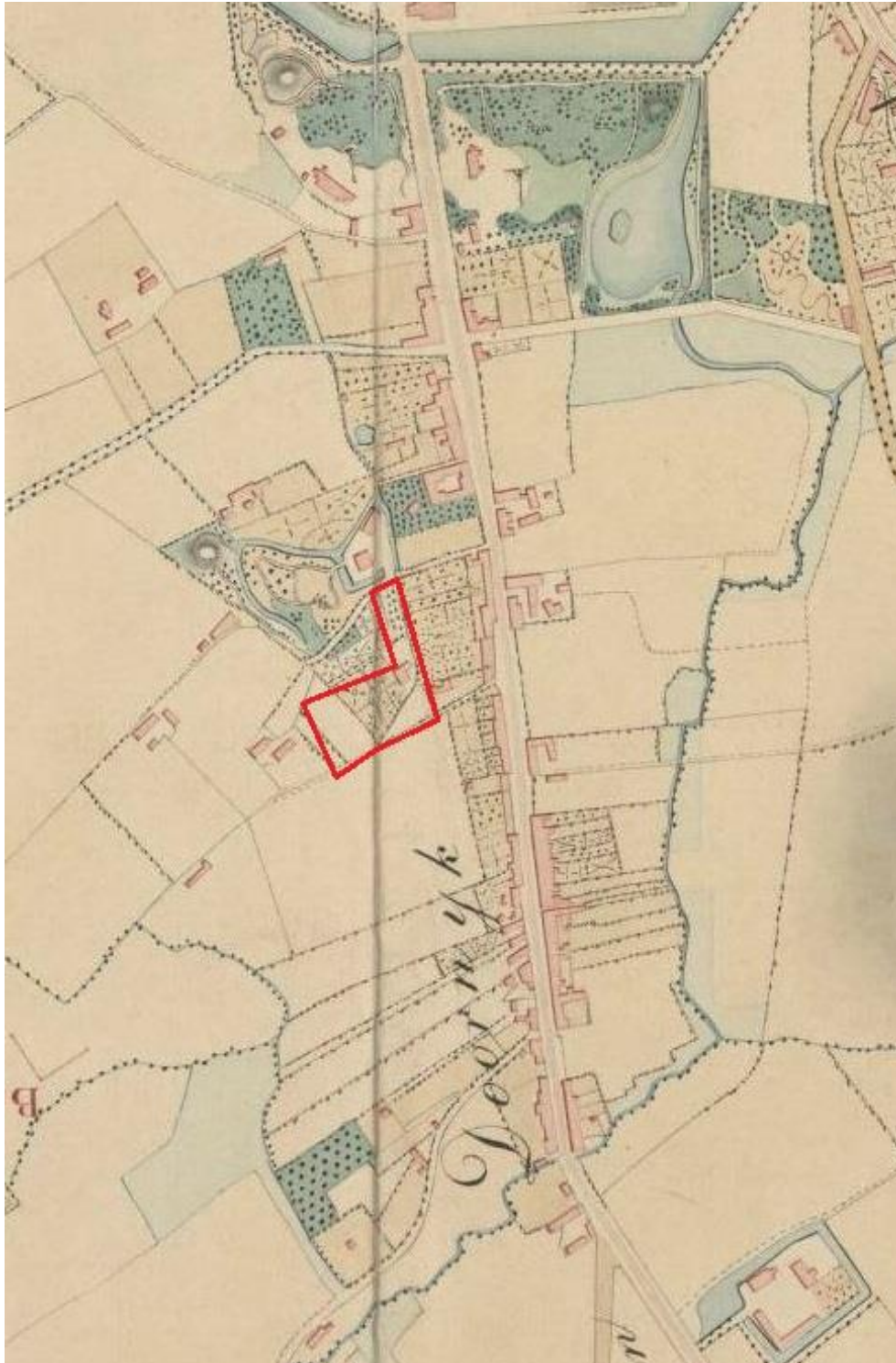


Figuur 18: Militaire kaart 1828: "Plan van Kortrijk met het ontwerp van een tracé ter bevestiging dezer stads behoorende tot het plan der stad Kortrijk en omstreken, overlegd bij het rapport van de 1sten kapitein-ingenieur C. Alewyn dd. 9 juny 1828)¹⁵

¹⁴ <https://geo.onroerendergoed.be>

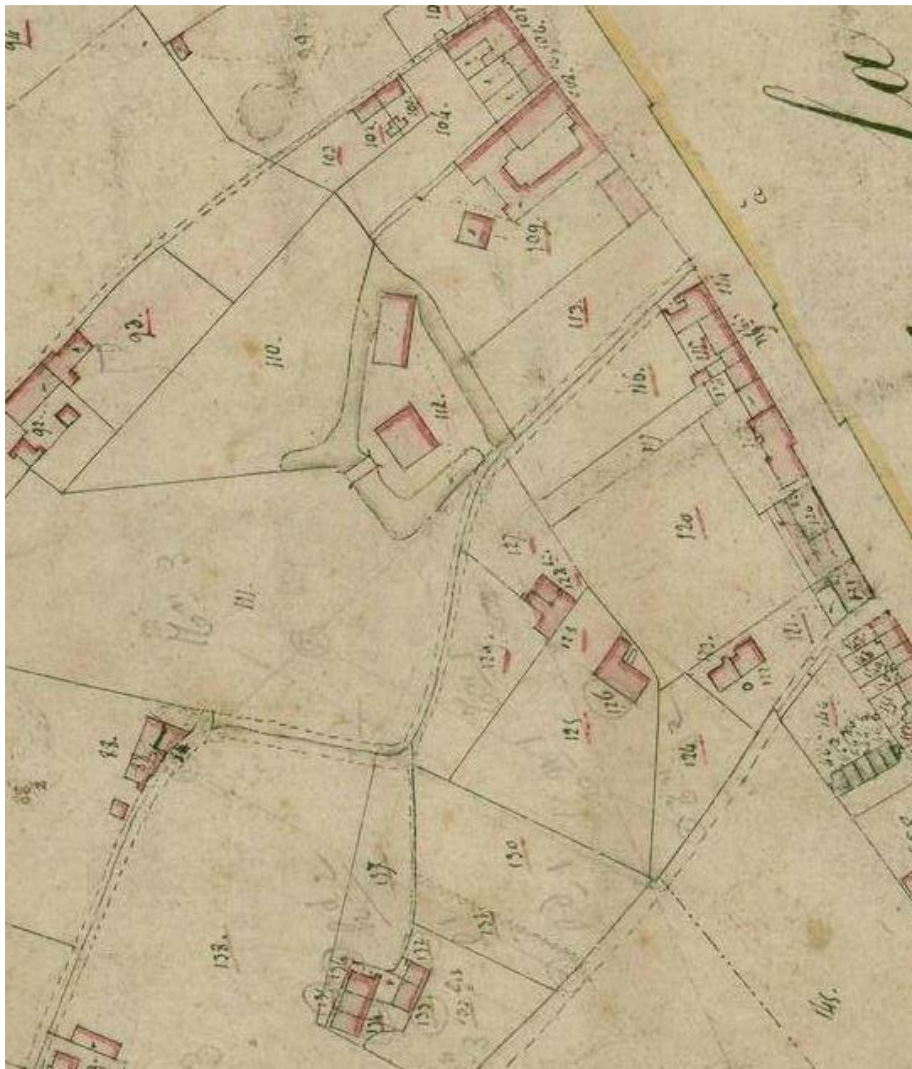
¹⁵ http://search.arch.be/imageserver/topview.php?FIF=510/510_1443_000/510_1443_000_05226_000/510_1443_000_05226_000_0_0001.jp2

Voor de eerste helft van de 19^{de} eeuw beschikken we in de eerste plaats over een militaire kaart daterend uit 1828 die een vrij gedetailleerd beeld weergeeft van Kortrijk en zijn directe omgeving. Op de kaart is duidelijk het dicht bebouwde centrum zichtbaar alsook een concentratie van bebouwing langs de belangrijkste uitvalswegen uit de stad. De vallei van de Leie is duidelijk zichtbaar in de vorm van een zone aangegeven met weilanden. Op de kaart is het zuiden naar boven gericht.



Figuur 19: Detail van voorgaande met aanduiding projectgebied bij benadering

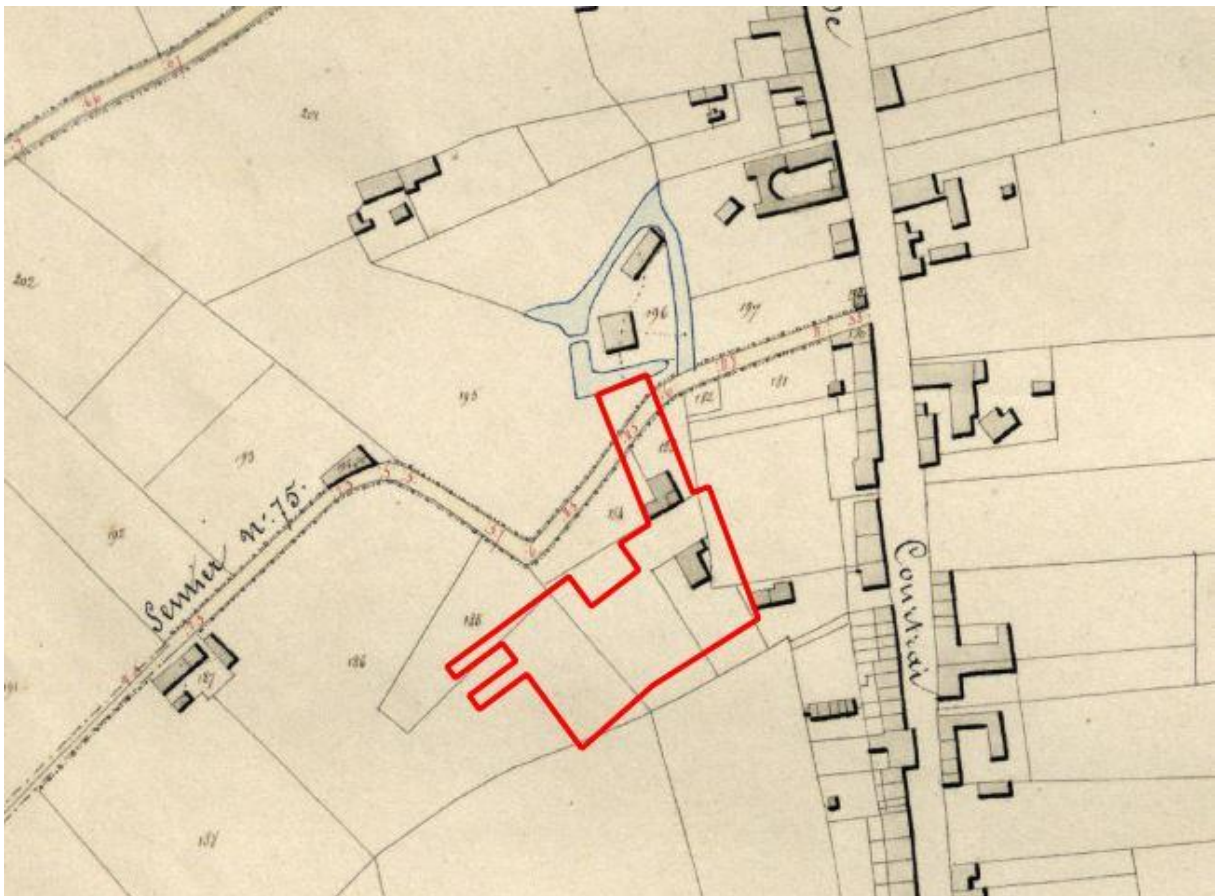
Op basis van de aanwezige percelen op de kaart en de huidige perceelsindeling op het GRB-bestand konden we bij benadering de ligging van het projectgebied bepalen. Het bevindt zich net zoals op de kaart van Ferraris ten westen van de bebouwing gelegen langs de Doorniksewijk die ondertussen elk hun eigen kleine achterliggende tuin lijken te hebben. In het noorden grenst het projectgebied aan de voorganger van de huidige Burgemeester Pyckestraat. Wat direct opvalt in vergelijking met de 50 jaar oudere kaart van Ferraris is de aanwezigheid van een grote aangelegde tuin met waterpartijen en verschillende aanplantingen volgens een geometrisch motief. De tuin behoort bij een omgrachte hoeve bestaande uit twee gebouwen die zich tegenover de huidige ingang tot het grootwarenhuis bevinden. Binnen het projectgebied lijkt er eveneens de eerste sporen van bebouwing op te duiken. Allicht betreft het een hoeve. De rest van het projectgebied bestaat uit akkers en tuinen.



Figuur 20: Uittreksel Primitief Kadaster (1830 - 1834) ter hoogte van het projectgebied¹⁶

¹⁶http://search.arch.be/imageserver/topview.php?FIF=550/550_0001_000/550_0001_000_08577_000/550_0001_000_08577_000_0_0001.jp2

Op het Primitief Kadaster dat dateert uit dezelfde periode (1830 – 1834) merken we ter hoogte van het projectgebied een gelijkaardige situatie op. Het is onderverdeeld in verschillende kleinere percelen en bevindt zich in de minder dicht bebouwde zone ten westen van de dichter bebouwde Doorniksewijk. Langs de enkele kleinere zijwegen van de Doorniksewijk verschijnen de eerste hoeves. Ook binnen het projectgebied ontstaat de eerste bebouwing allicht in het eerste kwart van de 19^{de} eeuw. Het opvallendste verschil is wel het ontbreken van de ingerichte tuin met vijvers zoals afgebeeld op de vorige kaart. De omgrachte hoeve is wel aanwezig ten noorden van het huidige projectgebied.



Figuur 21: Het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (ca 1845).¹⁷

Eveneens uit de negentiende eeuw is de Atlas der Buurtwegen opgesteld tussen 1843 en 1845. Omwille van technische problemen kon de kaart niet als afbeelding worden geëxporteerd voorzien van een georaster. Echter kon wel een screenshot gemaakt worden van de kaart als GIS-laag met aanduiding van het projectgebied.

De kaart vertoont geen verschillen met de situatie zoals deze is voorgesteld op het Primitief Kadaster. We zien duidelijk dat de huidige Burgemeester Pyckestraat gedeeltelijk teruggaat op een bestaande

¹⁷ <https://geo.onroerendergoed.be>

straat (Chemin n°75) maar dat de straat heden een ander rechter tracé heeft. De vroegere bocht loopt door het huidige projectgebied. In het oostelijke deel van het projectgebied bevinden zich twee afzonderlijke gebouwen die gezien ze elk op een ander perceel staan vermoedelijk tot verschillende woningen of hoeves toebehoren. De rest van het projectgebied is onbebouwd. Het westelijke deel maakt deel uit van een vrij groot perceel.

De site met walgracht is nog steeds aanwezig ten noorden van het projectgebied. Ook deze kaart vertoont echter geen aanwijzingen omtrent de tuin rondom de site die op de kaart uit 1828 was afgebeeld.



Figuur 22: Het projectgebied op de topografische kaart Vandermaelen (1850-1855).¹⁸

Ook twee enkele jaren jongere kaarten uit het midden van de 19^{de} eeuw geven een gelijkaardig beeld van het projectgebied en zijn onmiddellijke omgeving. Het betreft de topografische kaart Vandermaelen uit de periode 1850 – 1855 en het plan Popp dat voor de betrokken regio werd opgesteld in 1854.

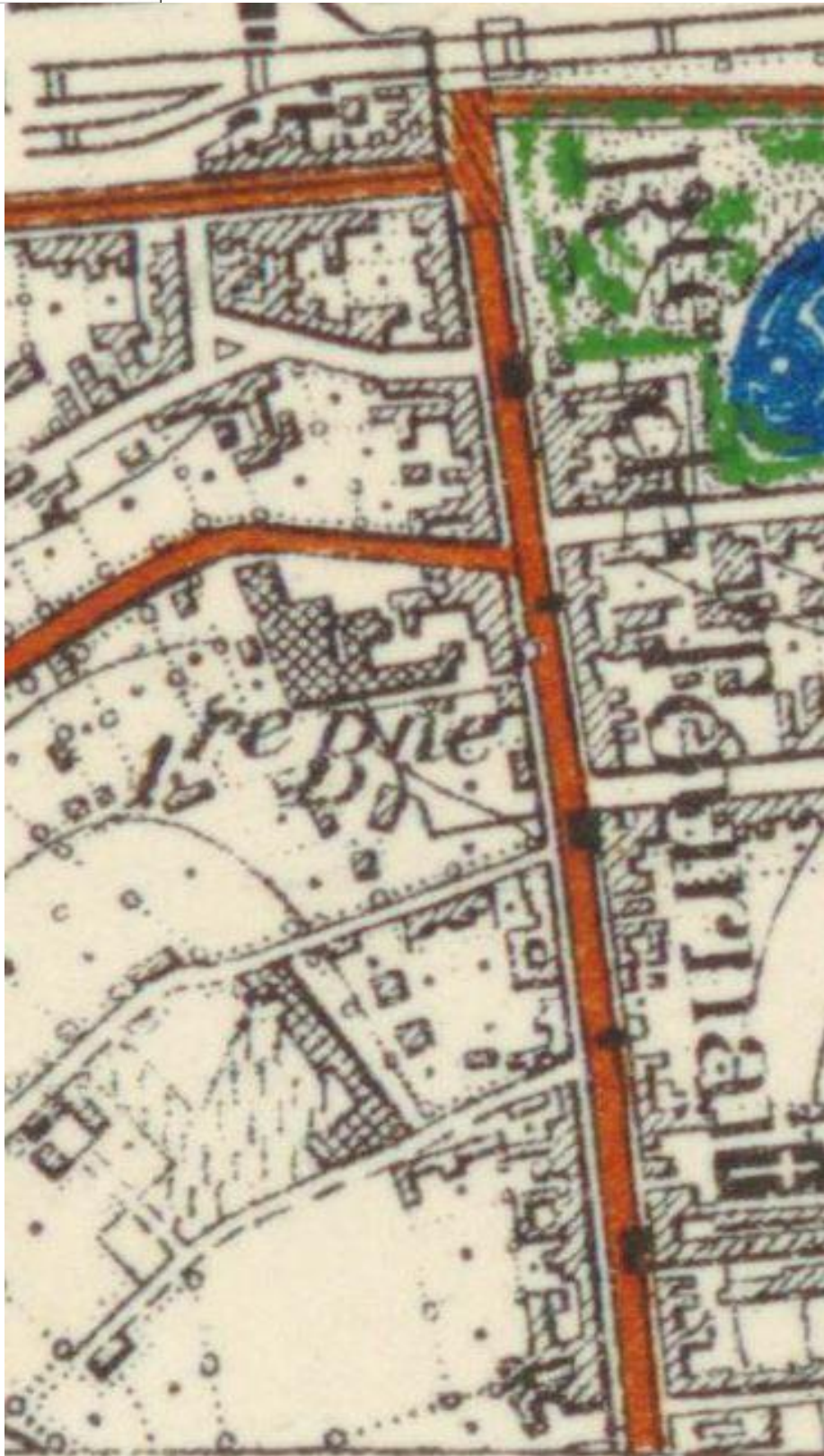
¹⁸ <https://geo.onroenderfgoed.be>



Figuur 23: Projectgebied op plan Popp (1854)

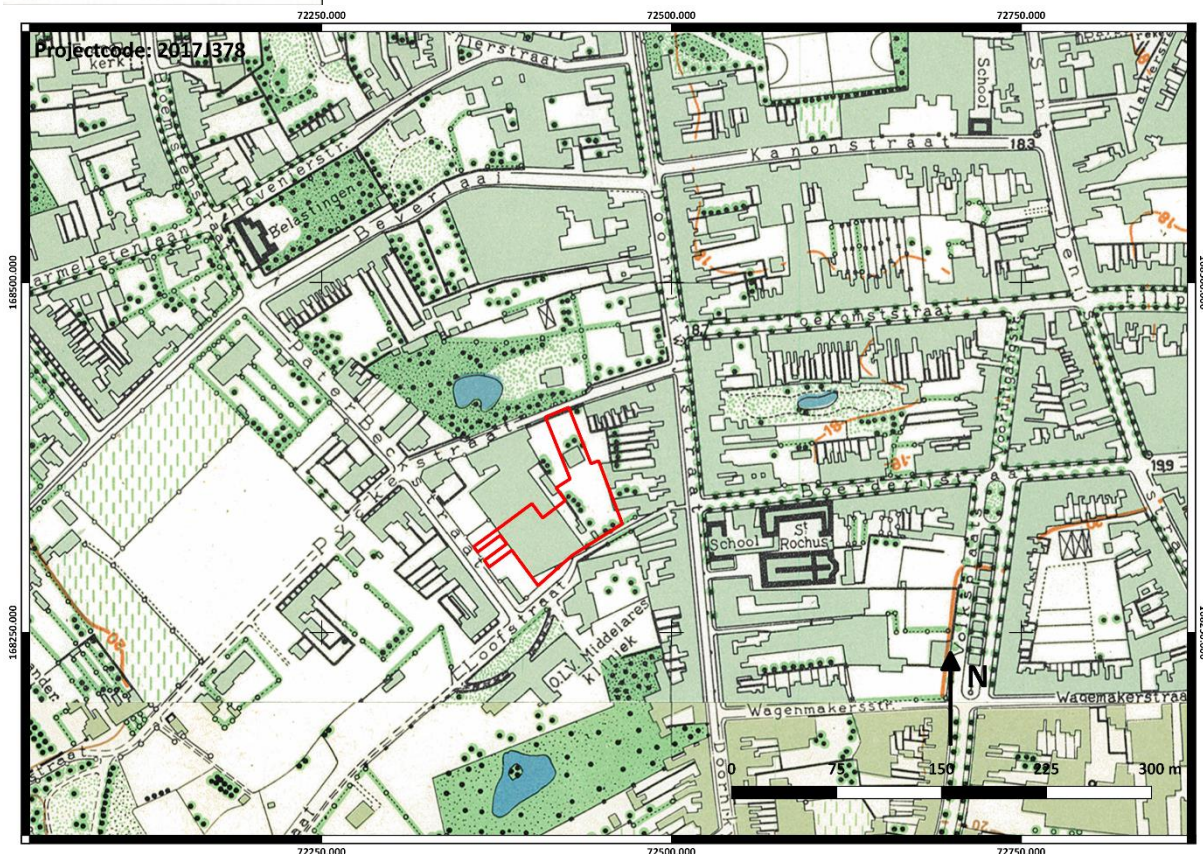
Op basis van de reeds vermelde kaarten kan worden vastgesteld dat het projectgebied zich tot het midden van de 19^{de} eeuw in een rurale omgeving bevond in het hinterland van de reeds druk bewoonde baan naar Doornik. Tot het laatste kwart van de 18^{de} eeuw was het volledig in gebruik als akkerland. Tussen het einde van de 18^{de} eeuw en het eerste kwart van de 19^{de} eeuw verschijnen de eerste sporen van bebouwing binnen het projectgebied dat ondertussen is onderverdeeld in kleinere perceeltjes. De afgebeelde bebouwing betreft allicht kleinere hoeves.

Om de ontwikkeling van het projectgebied in de 20^{ste} eeuw te bekijken werden naast de beschikbare gegevens op het geoportaal tevens enkele digitaal beschikbare niet-gegeoreferende kaarten geraadpleegd op www.cartesius.be. Hieruit blijkt dat vlak voor het uitbreken van WOI de situatie binnen en in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied nagenoeg ongewijzigd is ten opzichte van het midden van de 19^{de} eeuw. Wel lijken er zich enkele wijzigingen in het stratenplan te hebben voorgedaan. Zo lijkt de huidige Loofstraat ondertussen reeds te zijn ontstaan of gerealiseerd en lijkt ook de voorloper van de Burgemeester Pyckestraat te zijn gewijzigd. De straat werd echter nog niet doorgetrokken in westelijke richting. De grachten rondom de hoeve ten noorden van het projectgebied werden ondertussen gedempt en ook hier verschijnt een nieuwe straat ten noorden van de vroegere omgrachting.



Figuur 24: Uitsnede topografische kaart 1913 ter hoogte van projectgebied¹⁹

¹⁹http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?basemapUrl=http://www.ngi.be/tiles/arcgis/rest/services/20k_{D6031298-654F-48F8-B0A1-868E1694C1B1}_default_404000/MapServer&lang=nl



Figuur 25: Projectgebied op kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970)

Een volgende beschikbare kaart dateert van het midden van de 20^{ste} eeuw. Het is duidelijk dat het projectgebied en zijn directe en iets ruimere omgeving ondertussen een grondige metamorfose ondergingen. We zien een enorme toename van de bebouwing aan de oostelijke zijde van de Doorniksewijk en ten noorden en noordwesten van het projectgebied. Ten zuidwesten lijkt het vroegere landelijke karakter van de omgeving nog enigszins gevrijwaard.

Op de kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw zien we dat de Loofstraat en de Burgemeester Pyckestraat ten westen van het projectgebied met elkaar zijn verbonden via de Pater Beckstraat. In het westelijke deel van het door de vier straten begrensde bouwblok is een groot (industrieel ?) gebouw opgericht dat over de volledige lengte van het bouwblok doorloopt tussen de begrenzendende straten. Het westelijke deel van het projectgebied wordt door dit gebouw ingepalmd. In het oostelijke deel van het projectgebied lijken de vroegere 19^{de} eeuwse constructies verwijderd te zijn. Wel is een kleiner gebouw aanwezig dat mogelijk de restanten van de 19^{de} eeuwse bebouwing vertegenwoordigt.

Beide westelijke uitsprongen in de richting van de Pater Beckstraat zijn nog onbebouwd.

Op een luchtfoto uit 1952 is de aard van de bebouwing binnen het projectgebied zichtbaar. Deze lijkt te bestaan uit een loods of magazijn met industrieel of agrarisch karakter.



Figuur 26: Luchtfoto ter hoogte van het projectgebied (1952)²⁰

Op de orthofoto's van Vlaanderen genomen in de zomer van 1971 is te zien dat het hierboven beschreven gebouw reeds gedeeltelijk werd gesloopt ter hoogte van het projectgebied en dat de hedendaagse situatie min of meer overeenstemt met deze in 1971. Het warenhuis werd reeds gerealiseerd, de oude bebouwing in het oostelijke deel van het projectgebied werd verwijderd ten voordele van een toerit naar het grootwarenhuis via de Burgemeester Pyckestraat. Dat de toerit bestaat uit een verharde geasfalteerde weg blijkt uit de iets duidelijkere luchtfoto's uit de jaren 1979-1990 en de meest recente uit 2017. Het lijkt erop dat sinds de eerste luchtfoto genomen in 1971 zich binnen het projectgebied geen opmerkelijke wijzigingen voordeden.

²⁰ http://www.ngi.be/cartesius/images/air/1952_B2-kortrijk_059.jpg



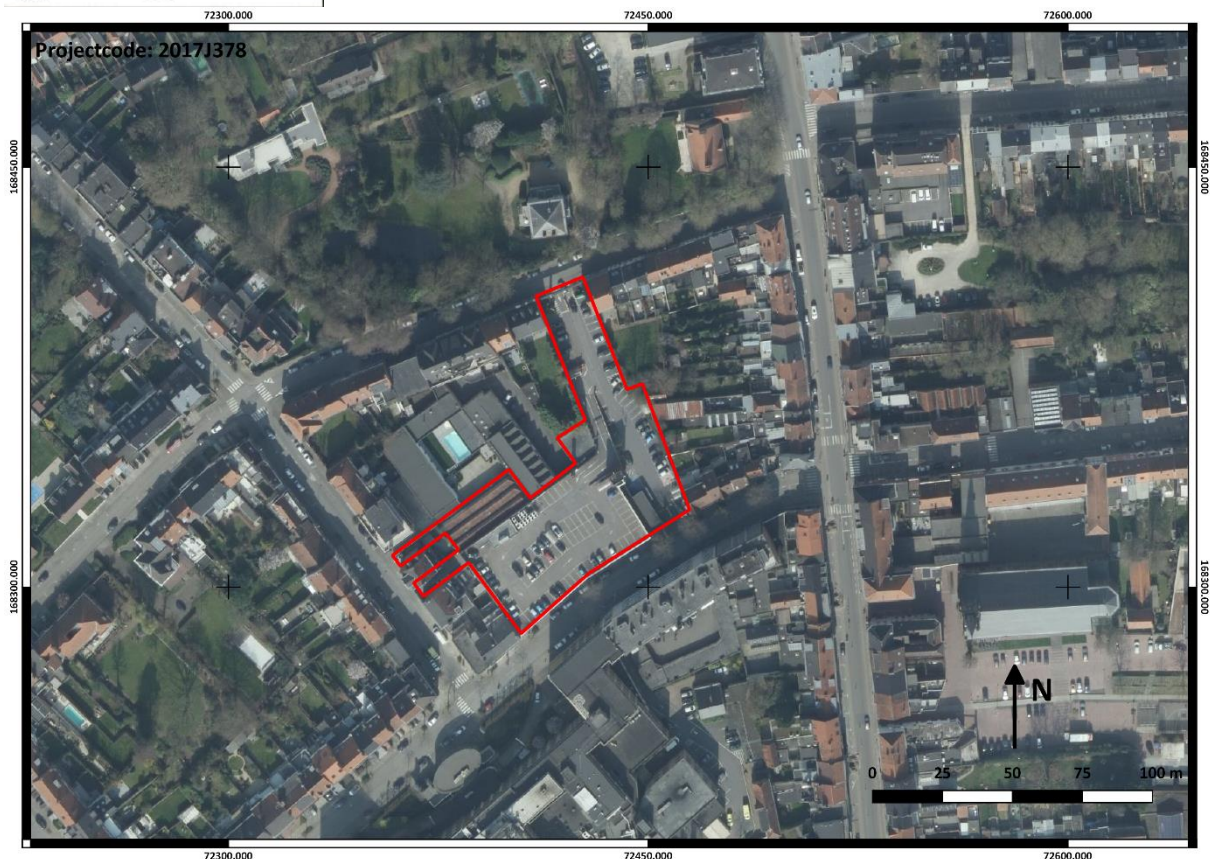
Figuur 27: Het onderzoeksgebied op de orthofoto 1971.²¹



Figuur 28: Projectgebied op de orthofoto genomen tussen 1979 en 1990.²²

²¹ <https://geo.onroerendergoed.be>

²² <https://geo.onroerendergoed.be>



Figuur 29: Projectgebied op de orthofoto 2017

3.3.3. Centrale archeologische inventaris

De oudste vondsten in de omgeving van Kortrijk dateren uit het Epipaleolithicum (circa 9000 - circa 7000 voor Christus), namelijk op de rand van een depressie ten noorden van de Gavermeerschen. Vondsten uit het Mesolithicum of Midden Steentijd (circa 8000 tot circa 4000 voor Christus) werden gedaan op de Pottelberg en in de wijk 't Hoge. Op enkele percelen ten zuiden van de Schaapsdreef werden onder meer schrabbers, stekers en lemmers gevonden. Uit de periode van het Midden-Neolithicum (circa 3400 - circa 2500 voor Christus) dateren vele vondsten op de vruchtbare akkergronden langs de Leieoevers, de Gaverbeek, de Heulebeek, de Markebeek, de Mosscherbeek en de Neerbeek. Gepolijste bijlen uit het Laat-Neolithicum (circa 2500 - circa 1800 voor Christus) werden gesignaleerd op de Pottelberg en in de Antoon Herbertstraat (zie een fraai exemplaar in zwarte vuursteen). Uit de Bronstijd werden slechts losse vondsten gedaan zoals een bronzen randbijl, dicht bij de Sint-Elooisdreef (Midden Bronstijd circa 1650 - circa 11 voor Christus) en een hielbijl in de Molenstraat (Late Bronstijd circa 1100 - circa 700 voor Christus). Op 't Hoge werden bewoningssporen teruggevonden uit de La Tène-tijd (Keltische periode). Verder werden er uit deze periode sporen van

afvalkuilen aangetroffen op de Pottelberg, in de Hugo Verriestlaan, de Dokter Emiel Lauwersstraat en aan de Oudenaardsesteenweg.²³

Gezien de ligging van het projectgebied ten zuiden van het historische centrum van Kortrijk geeft de CAI tal van locaties weer binnen een straal van plusminus 1500 meter rondom het projectgebied. Echter hebben deze meer betrekking op het archeologisch potentieel van het historische centrum. Gezien de ligging van het projectgebied buiten het centrum zullen de desbetreffende locaties hier niet worden vermeld. Het lijkt ons nuttiger de locaties te bestuderen die zich buiten het centrum bevinden in een straal van plusminus 1500 meter rondom het projectgebied teneinde het eventueel archeologische potentieel van het projectgebied te kunnen inschatten. De locaties worden hieronder in chronologische volgorde weergegeven.

Romeinse periode:

- **CAI-locatie 70979:**²⁴ Op plusminus 600 meter ten oosten van het projectgebied werd een V-vormige gracht aangetroffen uit de tijd van Claudius. De gracht werd gevolgd over ongeveer 40 meter met noord-zuidoriëntatie en plusminus 10 meter met oost-westoriëntatie. De hoek was afgerond. In de vulling van de gracht werd Romeins aardewerk aangetroffen bestaande uit onder andere "Menapisch" en Belgische waar en één enkele scherp terra sigillata. Het geheel wordt geïnterpreteerd als de resten van een Romeins marskamp.²⁵
- **CAI-locatie 70978:**²⁶ Op de plaats "Walle", ten zuiden van de stad, op de rechteroever van de "Klakkaersbeek" bevond zich het Romeins Kamp-Walle. De site bevindt zich plusminus 500 meter ten zuiden van het huidige projectgebied. De aangetroffen resten uit de Vroeg-Romeinse tijd bestaan uit een militair marskamp. Zo werd een spitsgracht (gracht B) die over een afstand van meer dan 220 meter gevolgd kon worden aangesneden. Naar het zuiden werd de aanzet van een afgeronde hoek aangesneden. Het verloop van de gracht naar het noorden kon praktisch niet verder gevolgd worden, dit omwille van uitzonderlijke terreinmoeilijkheden.

Later werden nog ten minste twee grachten aangetroffen (verloop gekend over een afstand van 20 meter) en een spoor met tal van vroeg-Romeinse en inheemse scherven en stukken van vuurbokken, gelijklopend met gracht B. In de noordelijke zone werd het spoor van een

²³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kortrijk [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121715> (geraadpleegd op 7 november 2017).

²⁴ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/70979>

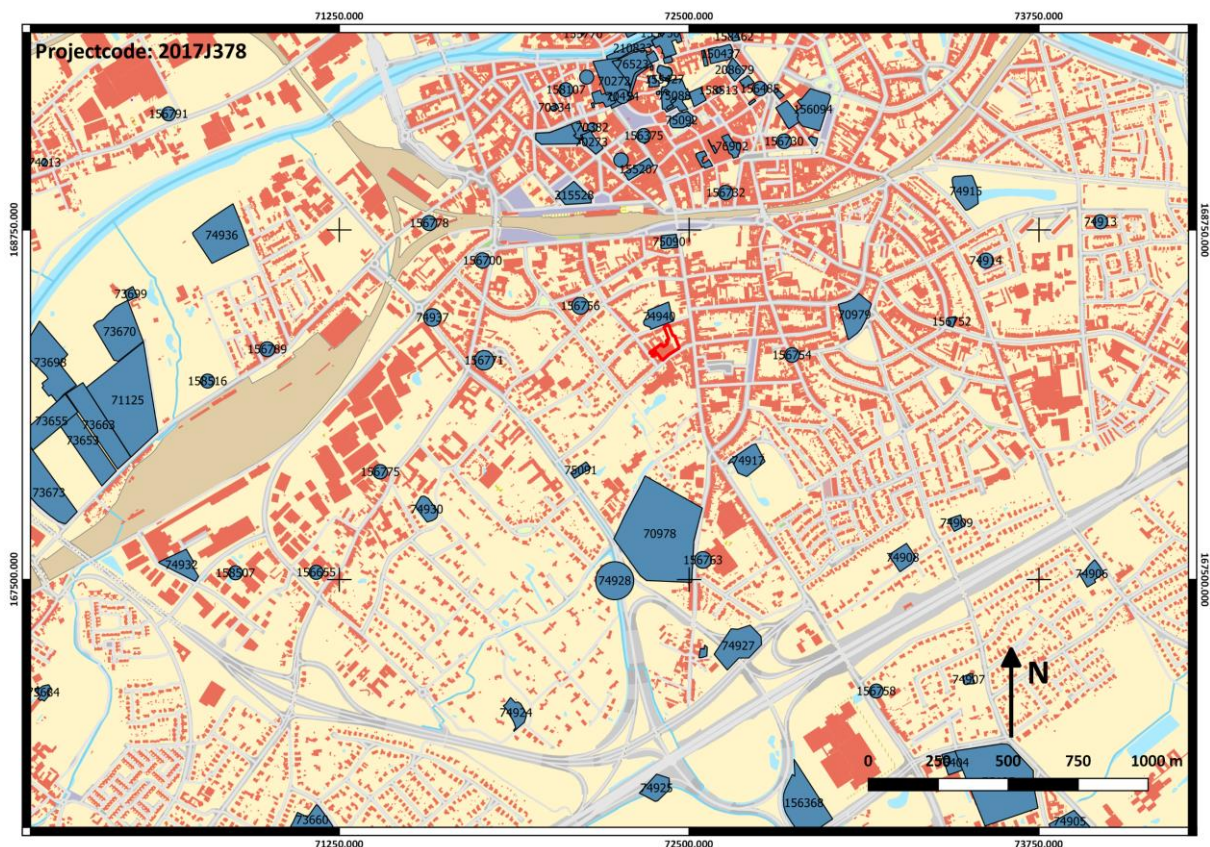
²⁵ VIERIN J., Courtrai: fossés romains en V, in: *Archeologie*, 1, 1959, p. 146-148.

²⁶ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/70978>

tweede spitsgracht (gracht C) aangetroffen (2e kamp?). Sleuven binnen het kamp leverden sporen van houten gebouwen op. Het schervenmateriaal is weinig aanzienlijk en tamelijk eenvormig.

De op de site aangetroffen stenen gebouwen zijn afkomstig van een vicus uit de Midden-Romeinse periode. Tevens werden de mogelijke resten aangesneden van een Romeinse weg. Deze kon over 100 meter worden gevolgd. Vermoedelijk gaat het om een stuk van een Romeins wegtracé tussen Bavik, Doornik en Kortrijk.²⁷

- **CAI-locatie 75091:**²⁸ Plusminus 500 meter ten zuidwesten van het projectgebied werd bij de aanleg van een duiker voor de Klakkaertsbeek een incineratiegraf blootgelegd dat allicht in de eerste eeuw te dateren is. Met uitzondering van een kleine potscherf in grof gebakken aardewerk werden geen grafgiftten ontdekt en bevatte het graf enkel een massa houtskool en verkalkte beenderen.²⁹



Middeleeuwen:

- **CAI-locatie 75090:**³⁰ Tijdens bouwwerken op de hoek van de (Minister) Pieter Tacklaan en de Doornikstraat werden resten van de middeleeuwse stadsgracht aangetroffen. In de vulling werd 16^{de} eeuwse keramiek en lederen schoenfragmenten aangetroffen. De site bevindt zich plusminus 300 meter ten noorden van het projectgebied.³¹
- **CAI-locatie 74915:**³² Plusminus 1150 meter ten noordoosten van het projectgebied wordt op basis van cartografische indicatoren de aanwezigheid van een hoeve met walgracht gesitueerd. De omgrachting is heden grotendeels bewaard.
- **CAI-locatie 74913:**³³ Plusminus 1500 meter ten (noord)oosten van het projectgebied wordt op basis van cartografische indicatoren de aanwezigheid van een hoeve met walgracht gesitueerd. De omgrachting noch de bebouwing is heden bewaard. De terreinen zijn volledig verkaveld.
- **CAI-locatie 74914:**³⁴ Plusminus 1150 meter ten oosten van het projectgebied wordt op basis van cartografische indicatoren de aanwezigheid van een hoeve met walgracht gesitueerd. De omgrachting noch de bebouwing is heden bewaard. De terreinen zijn volledig verkaveld.
- **CAI-locatie 74909:**³⁵ Plusminus 1150 meter ten zuidoosten van het projectgebied wordt op basis van cartografische indicatoren de aanwezigheid van een hoeve met walgracht gesitueerd. De omgrachting noch de bebouwing is heden bewaard.
- **CAI-locatie 74908:**³⁶ Plusminus 1150 meter ten zuidoosten van het projectgebied wordt op basis van cartografische indicatoren de aanwezigheid van een hoeve met walgracht gesitueerd. De omgrachting noch de bebouwing is heden bewaard.
- **CAI-locatie 74927:**³⁷ Plusminus 1000 meter ten zuiden van het projectgebied wordt op basis van cartografische indicatoren de aanwezigheid van een hoeve met walgracht gesitueerd. De omgrachting noch de bebouwing is heden bewaard.

³⁰ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/75090>

³¹ DESPRIET, P., *Middeleeuwse vondsten te Kortrijk*, in *Archeologie*, 1971, 1, p. 26

³² <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74915>

³³ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74913>

³⁴ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74914>

³⁵ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74909>

³⁶ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74908>

³⁷ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74927>

- **CAI-locatie 156764:**³⁸ De molen van Walle of Maes' molen, bevond zich plusminus 1100 meter ten zuiden van het projectgebied. Het betrof een laatmiddeleeuwse staakmolen op mote die dienst deed voor het malen van koren.
- **CAI-locatie 74924:**³⁹ De locatie heeft betrekking op het middeleeuwse kasteel van Walle. Beschermd als monument bij B.V.E van 09.03.1983 gaat het om een volgens de traditie in 1760 gebouwd jachtpaviljoen in opdracht van de Rijsele patriciër H. Petipas. Op Ferraris (1770-1778) staat het aangeduid als walgrachtsite. De site bevindt zich plusminus 1400 meter ten zuidwesten van het projectgebied.
- **CAI-locatie 74928:**⁴⁰ Plusminus 800 meter ten zuiden van het projectgebied wordt op basis van cartografische indicatoren de aanwezigheid van een hoeve met walgracht gesitueerd. De omgrachting noch de bebouwing is heden bewaard.
- **CAI-locatie 156655:**⁴¹ Aan de grens met Marke, een tiental meters voor je het gebied van Kortrijk verlaat, op de rechterkant in de hoek gevormd door de Pottelberg en de Engelse wandeling bevond zich een laatmiddeleeuwse schorsmolen die toebehoorde aan de Groeningeabdij.
- **CAI-locatie 74930:**⁴² Plusminus 1000 meter ten zuidwesten van het projectgebied wordt op basis van cartografische indicatoren de aanwezigheid van een hoeve met walgracht gesitueerd. De omgrachting is heden deels bewaard.
- **CAI Locatie 74937:**⁴³ Plusminus 800 meter ten westen van het projectgebied wordt op basis van cartografische indicatoren de aanwezigheid van een hoeve met walgracht gesitueerd. De omgrachting noch de bebouwing is heden bewaard.
- **CAI Locatie 156789:**⁴⁴ Op deze locatie stond een laatmiddeleeuwse staakmolen. Meer bepaald betrof het een oliewindmolen. De site bevindt zich plusminus 1400 meter ten westen van het projectgebied.

³⁸ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156764>

³⁹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74924>

⁴⁰ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74928>

⁴¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156655>

⁴² <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74930>

⁴³ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74937>

⁴⁴ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156789>

Nieuwe Tijden:

- **CAI Locatie 156752:**⁴⁵ De locatie heeft betrekking op de 17^{de} eeuwse staakolie voor de productie van olie genaamd het Rattekot. De molen stond plusminus 1000 meter ten oosten van het projectgebied.
- **CAI Locatie 156754:**⁴⁶ Net voor de uitgang van de dreef naar het goed ten Akker, aan de rechterkant van de weg, stond in de 16^{de} eeuw een molen. De locatie is ongeveer 400 meter ten (zuid)oosten van het projectgebied.
- **CAI Locatie 156758:**⁴⁷ Ook deze locatie heeft betrekking op het bestaan van een molen gelegen op plusminus 1400 meter ten zuidoosten van het projectgebied. Het gaat om een 18^{de} eeuwse windsnuif- en stampmolen die later werd omgevormd tot rosmolen.
- **CAI Locatie 156763:**⁴⁸ Aan de weg naar Rollegem (huidige Walle) stond er links komende uit de stad een molen, een tiental meters voor de Condédreef. Het betrof een oliewindmolen van het staakmolentype uit de 18^{de} eeuw. De locatie bevindt zich ongeveer 700 meter ten zuiden van het projectgebied.
- **CAI Locatie 156775:**⁴⁹ De 18^{de} eeuwse stenen wind- en oliemolen, de Pottelbergmolen, bevond zich plusminus 1100 meter ten (zuid)westen van het projectgebied.
- **CAI Locatie 156771:**⁵⁰ Op de hoek van de huidige Aalbeeksesteenweg en de Condédreef, links van de weg, komende uit Kortrijk plusminus 550 meter ten westen van het projectgebied, wordt een 16^{de} eeuwse staakmolen voor de productie van koren en mogelijk ook shors gesitueerd.
- **CAI Locatie 156700:**⁵¹ Deze 16^{de} eeuwse staakmolen voor de productie van olie bevnd zich plusminus 700 meter ten noordwesten van het projectgebied.
- **CAI Locatie 156778:**⁵² De Weemolen of Weidemolen stond links van de weg naar Rijsel, die toen over Marke liep, in de huidige Magdalenastraat, net voorbij het eerste spoorwegviaduct. Hij stond dus een beetje verder dan de toenmalige Waaienbergkapel en tegenover de Gemene Weide. De 17^{de} eeuwse staakmolen werd oorspronkelijk gebruikt voor

⁴⁵ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156752>

⁴⁶ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156754>

⁴⁷ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156758>

⁴⁸ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156763>

⁴⁹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156775>

⁵⁰ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156771>

⁵¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156700>

⁵² <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156778>

de productie van graan en later voor olie. De locatie bevindt zich ongeveer 900 meter ten noordwesten van het projectgebied.

- **CAI Locatie 74940:**⁵³ Het 18^{de} eeuwse kasteel zou teruggaan op een walgrachtsite. In de 18de eeuw bevond zich hier het buitengoed van douarière Charles Alexander Vanderstraten. Het huidige kasteeltje werd gebouwd ca. 1820 in empirestijl in opdracht van advocaat en burgemeester L. Pycke (1781-1842).

Aangezien de Centrale Archeologische Inventaris een database in ontwikkeling is en nooit een volledig beeld geeft van de meest actuele situatie en er geen meldingen in de CAI worden opgenomen van -prospecties met ingreep in de bodem die een negatief resultaat opleverden, werd tevens de kaart met gebeurtenissen geraadpleegd via het portaal van de CAI-website.⁵⁴ De kaart werd vervolgens opgeladen in QGIS.

In de ruime omgeving van het projectgebied werden de afgelopen jaren echter geen prospecties met ingreep in de bodem of controles van werkzaamheden uitgevoerd.

Sinds de inwerkingtreding van het nieuwe archeologiedecreet in juni 2016 werden voor de ruime omgeving van het projectgebied reeds verschillende archeologienota's geschreven. We vermelden hier de drie archeologienota's die werden opgesteld voor bouwprojecten ten zuiden van de historische stadskern en zich binnen een straal van 1500 meter van het projectgebied bevinden.

- **ID168:**⁵⁵ Naar aanleiding van de sloop van drie gebouwen en het optrekken van een nieuw gebouw voor een leefgroep en een bureelgebouw en de vergezellende omgevingswerken diende in het kader van de stedenbouwkundige vergunningsaanvraag een archeologienota te worden opgesteld. Aangezien het terrein in het verleden reeds grotendeels werd verstoord ten gevolge van erosie en recente bouwingrepen, werd besloten dat geen verdere (voor)onderzoeken dienden te worden uitgevoerd.⁵⁶ De terreinen bevinden zich plusminus 1000 meter ten zuidwesten van het projectgebied.
- **ID630:**⁵⁷ Naar aanleiding van de bouw van een nieuw politiecommissariaat diende in het kader van de stedenbouwkundige vergunningsaanvraag een archeologienota te worden opgesteld.

⁵³ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74940>

⁵⁴ <https://cai.onroenderfgoed.be/bestand>

⁵⁵ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/168>

⁵⁶ DE TOLLENAERE, J., DE GRYSSE, J., THYS, C. & W. VAN GOIDSENHOVEN, *Archeologisch Vooronderzoek Kortrijk Pottelberg (gemeente Kortrijk, provincie West-Vlaanderen)*, Brugge, 2016.

⁵⁷ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/630>

Aangezien het terrein in het verleden reeds grotendeels werd verstoord ten gevolge van recente bouwingrepen, werd besloten dat geen verdere (voor)onderzoeken dienden te worden uitgevoerd.⁵⁸ De terreinen bevinden zich plusminus 1300 meter ten oosten van het projectgebied.

- **ID5056:**⁵⁹ Naar aanleiding van de bouw van een nieuw OCMW-kantoor diende in het kader van de stedenbouwkundige vergunningsaanvraag een archeologienota te worden opgesteld. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek werd besloten dat er bijkomende vooronderzoeken dienden te worden uitgevoerd. Deze zullen in de eerste plaats bestaan uit een landschappelijk booronderzoek gevolgd door een prospectie met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven.⁶⁰ De terreinen bevinden zich plusminus 1300 meter ten oosten van het projectgebied.

3.3.4. Landschapsatlas en inventarissen

Er is geen beschermd landschaps-, dorps- of stadsgezicht, beschermde archeologische zone of ander beschermd monument aanwezig binnen het projectgebied. Er bevindt zich ook geen geïnventariseerd landschappelijke erfgoed of wereldoorlog relict binnen het projectgebied. Het projectgebied bevindt zich niet in een zone geen archeologie. Geen enkel deel van het projectgebied of het gebied in zijn geheel maken deel uit van enige de hierboven vermelde inventarissen.

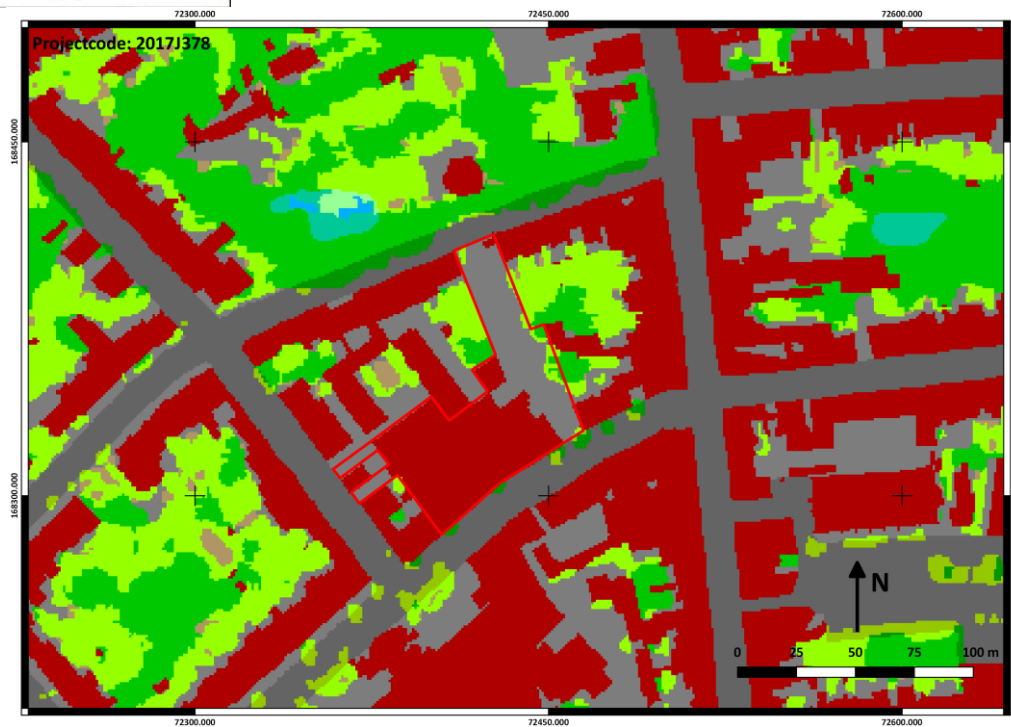
3.4. Huidig gebruik projectgebied

Heden is het projectgebied op het gewestplan aangeduid als woongebied. Op het betreffende perceel bevindt zich nu een warehouse Delhaize Le Lion/De Leeuw gelegen langs de Loofstraat en toegankelijk voor bezoekers via een verharde privaatweg (parking) langs de Burgemeester Pyckestraat. Leveringen voor het warehouse gebeuren via de Pater Beckstraat. In het noorden is een zone met recht van doorgang gelegen uitgevend op de Pater Beckstraat. Op de bodemgebruikskaart is duidelijk zichtbaar dat het projectgebied volledig bebouwd en verhard is en zich overigens in een bijna volledig volgebouwde bouwblok bevindt (uitgezonderd privétuinen van woningen langs Doorniksewijk).

⁵⁸ PYPE, P. & J. COENAERTS, *Archeologische evaluatie van het bodemarchief te Kortrijk, Minister De Taeyelaan*, in *ABO Archeologische Rapporten*, 261, Aartselaar, 2016.

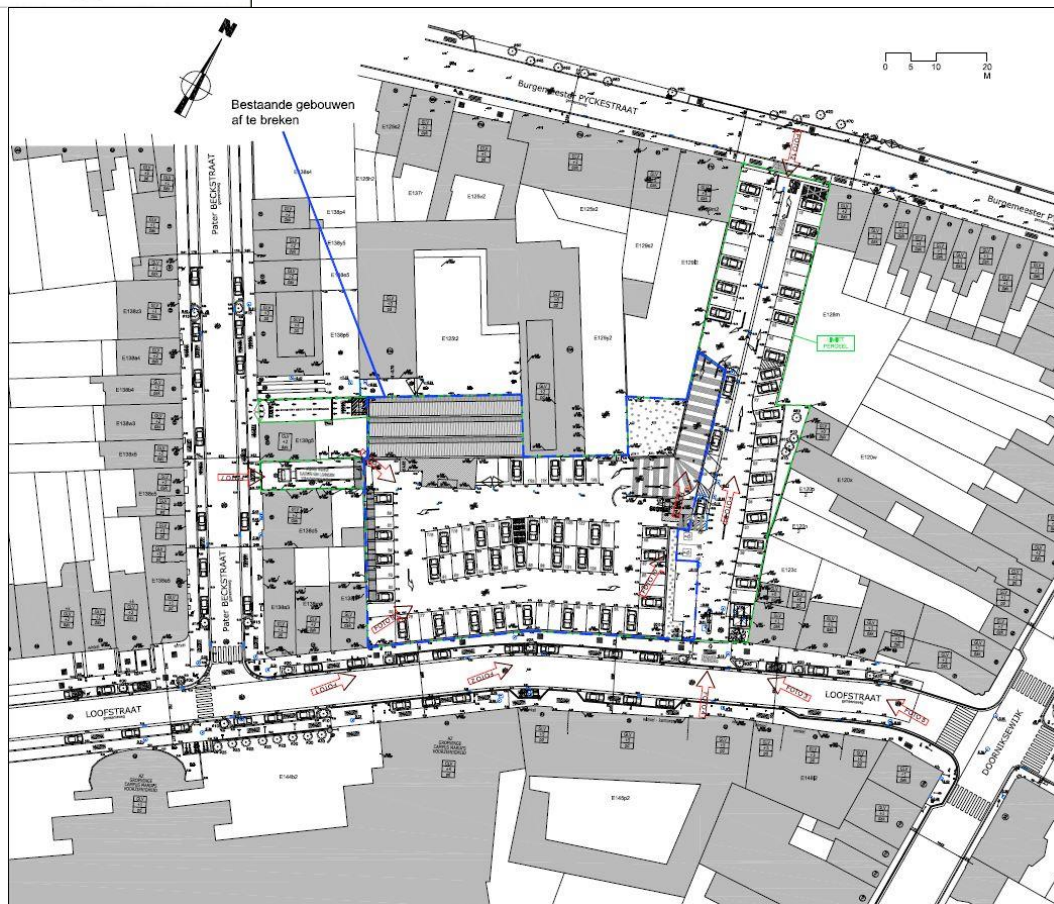
⁵⁹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/5056>

⁶⁰ DE GRUYSE, J., THYS, C., VAN GOIDSENHOVEN, W., DE TOLLENAERE, J. & A. WILLAERT, *Condédreef (Kortrijk, West-Vlaanderen)*, Brugge, 2017.

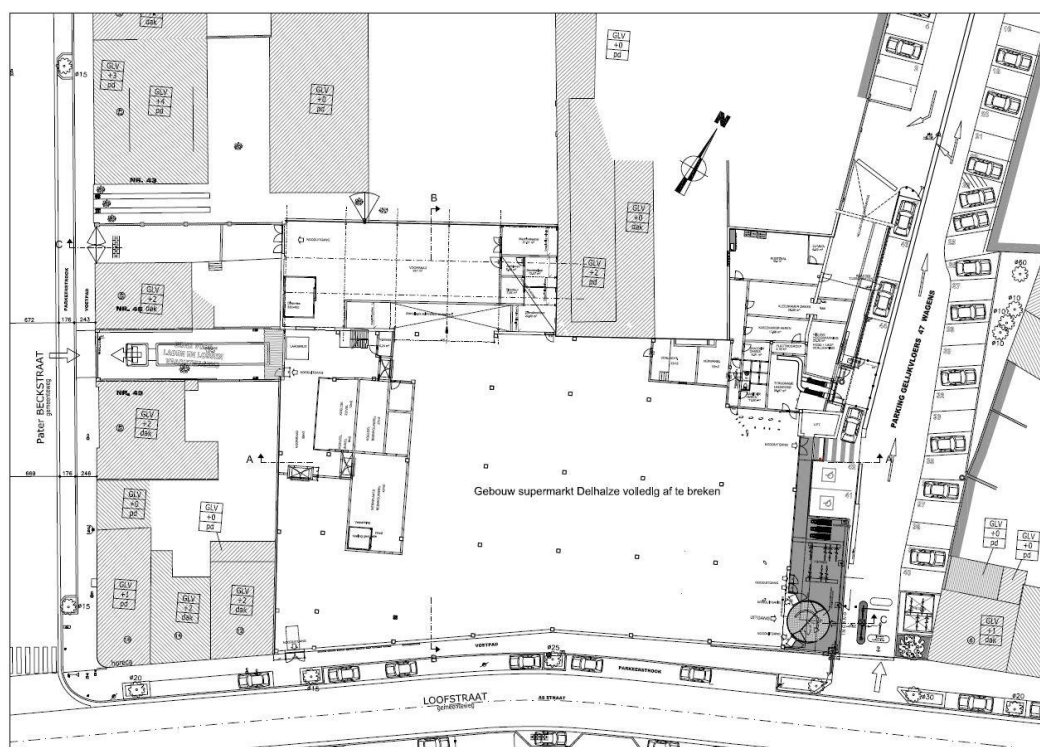


Figuur 31: Onderzoeksgebied op de bodemgebruikskaat.⁶¹

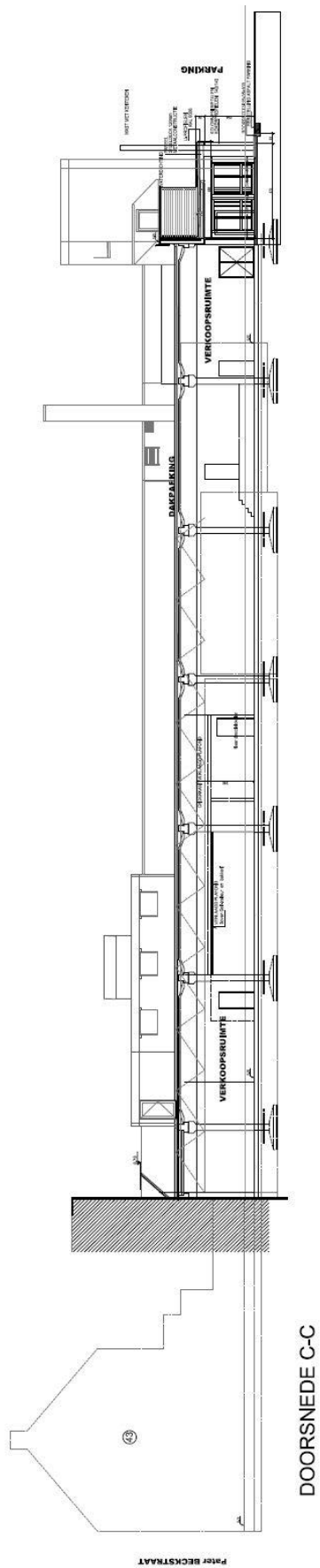
⁶¹ www.dov.vlaanderen.be



Figuur 32: Bestaande inplanting (in groen perceelsgrenzen, in blauw te slopen bebouwing)



Figuur 33: Bestaande toestand gelijkvloers



Figuur 34: Langsnede bestaande toestand

3.5. Impact geplande werken

Op de projectlocatie wordt de bestaande winkelruimte gesloopt en wordt de bestaande verharding vervangen door een meer hedendaagse versie. Op de plaats van de bestaande winkel wordt een nieuwe winkel gerealiseerd met een ondergrondse parking (heden is er parkeergelegenheid op het dak van de winkel). Over de volledige lengte van de winkel wordt een ondergrondse parkeergelegenheid van twee verdiepingen gerealiseerd. De bovenzijde van de betonplaat zal zich op een diepte van -5,36 meter ten opzichte van het huidige maaiveld bevinden. Inclusief de dikte van de betonplaat en de onderliggende stabiliseringslagen dient rekening te worden gehouden met een verstoringsdiepte van plusminus 5,75 meter. Dit betekent dat eventueel aanwezig archeologische erfgoed, met uitzondering van erg diep uitgegraven constructies, volledig bedreigd wordt door de geplande werkzaamheden ter hoogte van de nieuw te realiseren winkel.

Ter hoogte van de technische ruimtes aan de noordoostelijke hoek van het nieuwe gebouw wordt een ondergrondse technische ruimte voorzien voor compressoren. Deze bevindt zich op dezelfde diepte als het vloerniveau van de eerste ondergrondse verdieping, zijnde -2,19 meter onder het bestaande maaiveld. Inclusief de dikte van de betonplaat en nivelleringslagen bedraagt de verstoring hier plusminus 2,65 centimeter onder het bestaande maaiveld. Eventueel aanwezig archeologische erfgoed zal met uitzondering van eventueel diep ingegraven structuren volledig worden vernield door de geplande werkzaamheden.

Ter hoogte van het waterinfiltratiebekken onder de te vernieuwen parking wordt een bijkomende verstoring van plusminus 75 centimeter onder het maaiveld verwacht. Ook deze ingreep zal allicht een negatieve impact hebben op al dan niet aanwezig archeologisch erfgoed. Elders zal de geplande bodemingreep ter hoogte van de parking beperkt blijven tot het verwijderen van de bestaande parking en allicht slechts lichte bijkomende verstoringen aan eventueel aanwezig archeologisch erfgoed veroorzaken.

4. Synthese bureauonderzoek en onderzoeksvragen

4.1. Synthese gespecialiseerd publiek

Het projectgebied is gelegen ten zuiden van het historische centrum van de stad Kortrijk ten westen van de baan naar Doornik. De stad en de regio hebben een rijke geschiedenis van menselijke aanwezigheid. Op basis van archeologische bronnen blijkt de ruime omgeving van de stad reeds door mensen te zijn gefrequenteerd vanaf het Epipaleolithicum en dit doorlopend tot heden.

Gelegen buiten het stadscentrum bevond het projectgebied zich sinds de late middeleeuwen in het vruchtbare rurale hinterland gekenmerkt door enkele hoofdstraten (steenwegen) waarlangs geleidelijk aan een toenemende bewoning en bebouwing ontstond. Geïsoleerde hoeves waren via

kleinere wegen en paadjes bereikbaar vanaf de hoofdstraten. Vaak waren deze oude hoeves, waarvan enkele teruggaan tot de late middeleeuwen, voorzien van een natte omgrachting. Vanaf de hoofdbanen en langs de kleinere wegen en paadjes ontstond geleidelijk bebouwing. Ten laatste vanaf het tweede kwart van de 19^{de} eeuw merken we de eerste sporen op van enkele woningen of kleine hoeves binnen het oostelijke deel van het projectgebied. Vervolgens blijft de tijd ongeveer één eeuw stilstaan alvorens de verstedelijking binnen en in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied merkbaar wordt. Het westelijke deel van het projectgebied wordt (allicht na WOII) bebouwd met industriële of agrarische hangars of loodsen.

Heden wordt het terrein ingenomen door een grootwarenhuis van Delhaize. De huidige bebouwing is reeds zichtbaar op de orthofoto van 1971 en is sindsdien nagenoeg niet meer gewijzigd. Alle bebouwing die zichtbaar was op de luchtfoto en kaarten uit het midden van de jaren 50 van de 20^{ste} eeuw is heden verwijderd en het volledige projectgebied is verhard en bebouwd. Al deze bouw- en sloopactiviteiten hebben een negatieve invloed gehad op het archeologische potentieel van het terrein aangezien, indien er zich archeologisch interessante resten zouden bevinden, deze allicht uit zogenaamde zachte sporensites zouden bestaan gezien de ligging van het projectgebied. Bijkomend biedt ook de onmiddellijke omgeving van het projectgebied geen mogelijkheid tot verder onderzoek van de context waarbinnen deze resten zich oorspronkelijk bevonden vanwege de hoge verstedelijkingsgraad van het projectgebied en de onmiddellijke en zelfs iets ruimere omgeving.

We kunnen dus concluderen dat alhoewel de ruime omgeving van het projectgebied zeker sporen van bewoning bevat, de kans op het aantreffen van een site met een hoog potentieel op kennisvermeerdering eerder gering is. De voornaamste aanwijzingen hiervoor is de grote verstoringsgraad binnen het projectgebied ten gevolge van recentere 20^{ste} eeuwse bouwactiviteiten. Alhoewel er zich nog archeologische sporen binnen het projectgebied kunnen bevinden, zal de context grotendeels verstoord of verdwenen zijn. Hierdoor zal de geleverde kost voor bijkomende onderzoeken niet opwegen tegen de eventuele kennisopbrengst.

- *Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?*

Landschappelijk bevindt het projectgebied zich aan de rand van de Leievallei op de overgang naar het Zuid-Vlaamse heuvelland. Dit weerspiegelt zich op het DHM waarop duidelijk de uitlopers van de iets hogere en drogere ruggen zichtbaar zijn; op de Quartairgeologische kaart waar het projectgebied zich net op de overgang bevindt tussen profieltype 1 en 3; en op de bodemkaart van Vlaanderen waarop zichtbaar is dat in de omgeving van het projectgebied iets drogere zandigere zones voorkomen, naast licht zandlemige vrij droge bodems tot iets nattere zwaardere zandlemige bodems. Of er binnen het projectgebied nog resten kunnen worden aangetroffen van de oorspronkelijke bodemprofielen valt gezien het gebruik van het projectgebied sinds WOII sterk te betwijfelen. Het projectgebied wordt op

de bodemkaart van Vlaanderen aangeduid met een bodem van het type OB (antropogeen, veelal bebouwde zones).

- *Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?*

Binnen het projectgebied zijn geen archeologische resten gekend. In de directe omgeving van het projectgebied treffen we ten noorden CAI-locatie74940. Dit 18^{de} eeuwse kasteel zou teruggaan op een walgrachtsite en is gelegen aan de overzijde van de straat tegenover de huidige toegang tot de winkel via de Burgemeester Pyckestraat.

Ten oosten en ten zuiden van het projectgebied bevinden zich op iets ruimere afstand (straal 600 meter) drie Romeinse sites, meer bepaald betreft het twee sites waar de aanwezigheid van een V-vormige gracht het bestaan van een Romeins kamp doen vermoeden enerzijds, en één site met funeraire context anderzijds.

Overige archeologische resten hebben alle betrekking op sites met walgracht waarvan enkele teruggaan tot de late middeleeuwen enerzijds, en verdwenen molens die dateren uit de periode tussen de 16^{de} en de 18^{de} eeuw.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?*

Op basis van cartografische bronnen kan besloten worden dat de eerste sporen van bewoning bestaan uit twee kleine woningen of hoeves die omstreeks 1825 werden opgetrokken in het oostelijke deel van het projectgebied. Vanaf na WOII wordt ook het westelijk deel van het projectgebied bebouwd met industriële of agrarische gebouwen. Met de komst van de huidige bebouwing omstreeks 1970 werden alle sporen van de oudere aanwezige bebouwing weggevaagd en werd het hele projectgebied bebouwd en/of verhard.

Op basis van de onderzochte bronnen kan niet worden uitgesloten dat er zich geen oudere archeologische resten in het projectgebied bevinden. Wel kan geconcludeerd worden dat de kans op het voorkomen van archeologische resten met een hoog kennisvermeerderingspotentieel klein is aangezien een groot deel van het terrein reeds werd verstoord bij de constructie van de huidige en verdwenen 19^{de} en 20^{ste} eeuwse bebouwing.

Aan de hand van de tijdens de bureaustudie onderzochte bronnen kunnen we besluiten dat, indien er zich archeologische resten in het projectgebied bevinden, deze wellicht dateren uit de periode voor de middeleeuwen. Echter zullen deze sporen grotendeels vernield zijn. Ook in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied lijken de meeste terreinen grotendeels verstoord te zijn. Hierdoor is de context van eventueel aanwezige archeologische resten verdwenen en is er geen mogelijkheid om eventuele resten te kaderen in een ruimere context. De aangetroffen resten blijven met andere woorden beperkt tot losse puzzelstukjes zonder mogelijkheden tot het vervolledigen van het geheel.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De geplande werkzaamheden zullen een negatieve impact hebben op het eventueel aanwezige bodemarchief en zullen een volledige verstoring en vernieling van het bodemarchief met zich meebrengen in de zones waar het bodemarchief nog niet volledig werd vernield.

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

Op basis van het bestudeerde bronnenmateriaal kan niet worden aangetoond dat er zich geen archeologische resten in het projectgebied bevinden. De bronnen tonen echter wel aan dat de kans op het voorkomen van sites met een hoog potentieel tot kennisvermeerdering laag is aangezien een groot deel van het projectgebied reeds verstoord werd. Hierdoor kunnen de eventueel aanwezige resten niet in hun ruimere context worden bestudeerd en geven ze enkel informatie omtrent de bewoningsverspreiding op een bepaald moment in het verleden. De nodige inspanning (logistiek en financieel) weegt niet op tegen de mogelijke resultaten.

We kunnen dus concluderen dat de toegepaste methode (bureauonderzoek zonder ingreep in de bodem) geen antwoord bood op alle gestelde onderzoeksvragen, maar dat voldoende informatie werd verzameld om een inschatting te kunnen maken van het kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied en dat er geen bijkomende vooronderzoeken of een vervolgonderzoek dienen te gebeuren.

4.2. [Samenvatting niet gespecialiseerd publiek](#)

Omdat de Delhaize in de Pater Beckstraat in Kortrijk wordt gesloopt en herbouwd moet er een bouwvergunning worden aangevraagd. Sinds 1 juni 2016 is de archeologiewetgeving veranderd en moet er onder bepaalde voorwaarden een bekrachtigde archeologienota worden bijgevoegd aan het bouwdoossier. De bouwvergunning voor de nieuwe Delhaize valt binnen deze criteria.

Op basis van een bureauonderzoek moet in de eerste plaats worden nagegaan of er zich misschien archeologische resten op het terrein kunnen bevinden, of deze resten belangrijk genoeg zijn om verder te onderzoeken en of de resten zullen worden vernietigd bij de werkzaamheden. Hiervoor worden verschillende bronnen en aspecten bekeken (bodem, oude kaarten, archeologische vindplaatsen in de omgeving, plannen van de bouwheer, luchtfoto's,...).

Tijdens het hier uitgevoerde bureauonderzoek leerden we dat er in de omgeving van Kortrijk reeds sinds de Steentijd menselijke activiteiten plaatsvonden. In Kortrijk en de omgeving werden dan ook al heel wat archeologische resten aangetroffen uit de Steentijden, de Metaaltijden, de Romeinse tijd, de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijden. Op 500 meter van het projectgebied werden in de 20^{ste} eeuw Romeinse resten opgegraven. Het is dus heel goed mogelijk dat ook binnen het projectgebied ooit Romeinen hebben rondgelopen. Maar omdat vooral vanaf de 20^{ste} eeuw er verstorende

bouwactiviteiten hebben plaatsgevonden op de terreinen van de huidige Delhaize, zullen eventuele archeologische resten al grotendeels vernield zijn. Als er met andere woorden een archeologische vindplaats aanwezig was op het bouwterrein, zal die vroeger al grotendeels vernield zijn.

Op basis van de bureaustudie kunnen we besluiten dat er waarschijnlijk geen waardevolle archeologische resten op het terrein aanwezig zijn en dat er geen verdere onderzoeken moeten worden uitgevoerd.

5. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied

Het feit dat het betreffende perceel zwaar verstoord is, doet ons concluderen dat het projectgebied geen groot potentieel heeft op kennisvermeerdering. De mogelijkheid bestaat dat er zich nog archeologische resten bevinden in het projectgebied. Echter door de hoge verstoringsgraad zal de uit de eventueel aanwezige resten voortvloeiende informatie eerder beperkt zijn. Het is steeds belangrijk bij de studie van archeologische resten om zo veel mogelijk informatie omtrent de context van de aangetroffen resten te kunnen achterhalen. De in de bodem bewaarde informatie is op zich al slechts een gedeelte van het gehele verhaal. Indien hierbij nog een groot deel van de eventueel aanwezige informatie bijkomend werd vernield, betekent dit een verlies aan potentiële informatie omtrent de wel nog bewaarde resten. De belangrijkste bron aan informatie lijkt ons dan ook te bestaan uit het aantonen van menselijke aanwezigheid in een bepaalde periode in het projectgebied. Gezien het beperkte kennisvermeerderingspotentieel lijkt het ons dan ook niet opportuun bijkomende kosten te maken voor verder onderzoek met het oog op eventueel aanwezig archeologische resten in het projectgebied.

6. Bibliografie

6.1. Online bronnen

- www.geopunt.be
- www.dov.vlaanderen.be
- <https://geo.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be>
- www.cartesius.be
- http://search.arch.be/imageserver/topview.php?FIF=550/550_0001_000/550_0001_000_08577_000/550_0001_000_08577_000_0_0001.jp2
- http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?basemapUrl=http://www.ngi.be/tiles/arcgis/rest/services/20k_{D6031298-654F-48F8-B0A1-868E1694C1B1}_default_404000/MapServer&lang=nl
- http://www.ngi.be/cartesius/images/air/1952_B2-kortrijk_059.jpg
- <http://uurl.kbr.be/1043781>
- http://search.arch.be/imageserver/topview.php?FIF=510/510_1443_000/510_1443_000_05226_000/510_1443_000_05226_000_0_0001.jp2
- <https://cai.onroenderfgoed.be/bestand>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/70979>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/70978>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/75091>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/75090>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74915>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74913>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74914>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74909>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74908>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74927>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156764>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74924>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74928>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156655>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74930>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74937>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156789>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156752>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156754>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156758>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156763>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156775>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156771>

- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156700>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/156778>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/74940>
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/126561>
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kortrijk [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121715> (geraadpleegd op 7 november 2017).
- <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/168>
- <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/630>
- <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/5056>
- Topografische kaarten uitgegeven door NGI, originelen tussen 1978-1993 op schaal 1:10000.

6.2. Literatuur

- DE GRYSSE, J., THYS, C., VAN GOIDSENHOVEN, W., DE TOLLENAERE, J. & A. WILLAERT, *Condédreef (Kortrijk, West-Vlaanderen)*, Brugge, 2017.
- DESPRIET, P., *Middeleeuwse vondsten te Kortrijk*, in *Archeologie*, 1971, 1, p. 26.
- DE TOLLENAERE, J., DE GRYSSE, J., THYS, C. & W. VAN GOIDSENHOVEN, *Archeologisch Vooronderzoek Kortrijk Pottelberg (gemeente Kortrijk, provincie West-Vlaanderen)*, Brugge, 2016
- LEVA, C. & J. MERTENS, J., *Kortrijk. Romeins kamp*, in *Archeologie*, 1960, 2, p. 419.
- MERTENS, J., *Gallo-Romeins incineratiegraf*, in *Archeologie*, 1981, p. 32.
- PYPE, P. & J. COENAERTS, *Archeologische evaluatie van het bodemarchief te Kortrijk, Minister De Taeyelaan*, in *ABO Archeologische Rapporten*, 261, Aartselaar, 2016.
- VAN RANST, E. & C. SYS, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Gent, 2000.
- VIERIN J., *Courtrai: fossés romains en V*, in: *Archeologie*, 1, 1959, p. 146-148.

7. Lijst figuren en bijlagen

7.1. Lijst figuren

Project code	Nr	Type	Onderwerp	Aanmaakschaal origineel	Aanmaakdatum origineel	Versie
2017J378	1	Kadasterplan	Projectgebied ten opzichte van GRB-bestand	1/10000	2017	Digitaal
2017J378	2	Ontwerpplan	Inplanting nieuwe toestand (Bron: ©Delhaize Le Lion/De Leeuw)	1/200	2017	Digitaal/PDF
2017J378	3	Ontwerpplan	Nieuw ontwerp gelijkvloers (Bron: ©Delhaize Le Lion/De Leeuw)	1/100	2017	Digitaal/PDF
2017J378	4	Ontwerpplan	Nieuw ontwerp dwarssnedes (Bron: ©Delhaize Le Lion/De Leeuw)	1/100	2017	Digitaal/PDF
2017J378	5	Ontwerpplan	Nieuw ontwerp langsnedes (Bron: ©Delhaize Le Lion/De Leeuw)	1/100	2017	Digitaal/PDF
2017J378	6	Hoogtekaart	Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (1 meter) (Bron: ©Geopunt)	onbekend	2015	Digitaal
2017J378	7	Hoogteprofiel	Doorsnede door terrein van N naar Z (Bron: ©Geopunt)	onbekend	2015	Digitaal
2017J378	8	Hoogteprofiel	Doorsnede door terrein van W naar O (Bron: ©Geopunt)	onbekend	2015	Digitaal
2017J378	9	Bodemkaart	De bodems volgens de bodemkaart van België (Bron: © dov.vlaanderen).	1/20000	2015	Digitaal
2017J378	10	Tertiairgeologische kaart	Uitsnede tertiairgeologische kaart thv het projectgebied (Bron: © dov.vlaanderen).	1/50000	onbekend	Digitaal
2017J378	11	Quartaairgeologisch profiel	Uitleg profieltype 1 (Bron: © dov.vlaanderen).	nvt	2001	Digitaal
2017J378	12	Quartaairgeologisch profiel	Uitleg profieltype 3 (Bron: © dov.vlaanderen).	nvt	2001	Digitaal
2017J378	13	Quartaairgeologische kaart	Uitsnede quartaairgeologische kaart thv het projectgebied (Bron: © dov.vlaanderen).	1/200000	2001	Digitaal
2017J378	14	Topografische kaart	Ligging projectgebied topografische kaarten NGI (Bron: © AGIV).	1/20000	1990	Digitaal
2017J378	15	Historische kaart	Projectgebied op kaart Jacob vanDeventer (bron: www.cartesius.be)	1/8000	1550-1565	Digitaal
2017J378	16	Historische kaart	Projectgebied op de kaart van Villaret (Bron: © AGIV)	onbekend	1745-1748	Digitaal
2017J378	17	Historische kaart	Uitsnede kaart van Ferraris, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	onbekend	1771-1778	Digitaal
2017J378	18	Historische kaart	Militaire kaart Kortrijk en omstreken. (Bron: www.cartesius.be)	1/10230	1828	Digitaal
2017J378	19	Historische kaart	Militaire kaart Kortrijk en omstreken, detail (Bron: www.cartesius.be)	1/10230	1828	Digitaal
2017J378	20	Historische kaart	Uittreksel Primitief Kadaster ter hoogte van het projectgebied (bron: www.cartesius.be)	onbekend	1830-1834	Digitaal
2017J378	21	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	onbekend	1841-1843	Digitaal
2017J378	22	Historische kaart	Kaart van Vandermaelen, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	1/20000	1846-1854	Digitaal
2017J378	23	Historische kaart	Plan Popp, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	onbekend	1854	Digitaal
2017J378	24	Topografische kaart	Projectgebied topografische kaart 1913 (Bron: www.cartesius.be).	1/20000	1913	Digitaal
2017J378	25	Historische kaart	Topografische kaart Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	1/10000	1950-1970	Digitaal
2017J378	26	Luchtfoto	Luchtfoto 1952 van de omgeving van het projectgebied. (Bron: www.cartesius.be)	nvt	1952	Digitaal
2017J378	27	Orthofoto	Orthofoto 1971 van de omgeving van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	onbekend	1971	Digitaal
2017J378	28	Orthofoto	Orthofoto van de omgeving van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	onbekend	1979-1990	Digitaal
2017J378	29	Orthofoto	Orthofoto 2017 van de omgeving van het projectgebied. (Bron: © AGIV)	onbekend	2017	Digitaal
2017J378	30	CAI	CAI-locaties en onderzoeken in de ruime omgeving van het projectgebied (bron: www.cai.onroerendergoed.be)	onbekend	2016	Digitaal
2017J378	31	Bodemkaart	Projectgebied op de bodemgebruikskaart van Vlaanderen (Bron: © dov.vlaanderen).	1/20000	2015	Digitaal
2017J378	32	Bestaand	Inplanting bestaande toestand (Bron: ©Delhaize Le Lion/De Leeuw)	1/200	2017	Digitaal/PDF
2017J378	33	Bestaand	Bestaande toestand gelijkvloers (Bron: ©Delhaize Le Lion/De Leeuw)	1/100	2017	Digitaal/PDF
2017J378	34	Bestaand	Bestaande toestand langsnede (Bron: ©Delhaize Le Lion/De Leeuw)	1/100	2017	Digitaal/PDF

7.2. Lijst bijlagen

Projectcode	Nummer Bijlage	Onderwerp	Figuur nummer	Pagina
2017J378	Bijlage 1	PDF nieuwe inplanting	2	8
2017J378	Bijlage 2	PDF nieuwe toestand gelijkvloers	3	9
2017J378	Bijlage 3	PDF nieuwe toestand snedes	4/5	9/10
2017J378	Bijlage 4	PDF bestaande toestand inplanting	32	52
2017J378	Bijlage 5	PDF bestaande toestand gelijkvloers	33	52
2017J378	Bijlage 6	PDF bestaande toestand snedes	34	53
2017J378	Bijlage 7	PDF Privacy-fiche	/	/
2017J378	Bijlage 8	PDF programma van maatregelen	Apart volume	/